

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
ústav politologie
2007

Bakalářská práce

Antisemitismus v ČR po roce 1989
(Antisemitism in the Czech Republic since 1989)

Autor: Zdeněk Kalvach

Vedoucí práce: PhDr. Václav Nekvapil

OBSAH

OBSAH	2
PROHLÁŠENÍ	3
ÚVOD.....	4
Pojetí antisemitismu a jeho definice	6
Náboženský antisemitismus.....	12
Rasový / biologický antisemitismus.....	13
Národnostní antisemitismus.....	15
KOŘENY DNEŠNÍHO ANTISEMITISMU V ČR.....	20
ANTISEMITISMUS ZA PRVNÍ REPUBLIKY.....	20
ANTISEMITISMUS 1938 – 1948	27
Druhá republika	27
Protectorát Čechy a Morava.....	31
Poválečné období 1945 - 1948.....	33
ANTISEMITISMUS V ČR V LETECH 1948 – 1989.....	35
ANTISEMITISMUS V ČR V LETECH 1989 – 2003	40
První etapa (1989-1992)	41
Druhá etapa (1992-1998).....	42
Třetí etapa (1999-2002).....	44
ANTISEMITISMUS V ČR V LETECH 2003 – 2007.....	47
ROK 2003	47
Útoky na majetek	47
Obtěžující chování	48
Literatura, média, internet	50
ROK 2004	53
Útoky na člověka	53
Útoky na majetek	54
Obtěžující chování	55
Literatura, média, internet	57
ROK 2005	58
Útoky na majetek	58
Obtěžující chování	59
Literatura, média, internet	59
ROK 2006	62
Útoky na majetek	62
Obtěžující chování	62
Literatura, média, internet	62
LIDOVÝ A LATENTNÍ ANTISEMITISMUS	64
SHRNUTÍ A DISKUSE.....	68
ZÁVĚR.....	72
LITERATURA.....	74
PŘÍLOHY	79

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem písemnou práci vypracoval samostatně a s využitím uvedených pramenů.

ÚVOD

Antisemitismus je závažný problém, který trápí řadu společností po celém světě. Pokud jej považujeme za chorobný, můžeme jej chápat jako chronickou (doutnající) sociální patologii s opakovanými vzplanutími, které mnohé lidi znovu a znovu překvapují, neboť se domnívali, že problém byl již vyřešen: „Kde se vzal? Proč se znovu objevil?“ Podle britského profesora G. J. Pulzera je antisemitismus neoddelitelnou součástí evropského vědomí po dobu posledních dvou tisíciletí (Pulzer 1988 in EUMC 2003). Skutečně, při studiu dějin židů v Evropě je až překvapující, nakolik byla křesťanská Evropa od 4. století¹ protižidovská. Antisemitismus se lišil ve své intenzitě od místa k místu a v různých dobách, byl však součástí státního náboženství, evropské křesťanské doktríny. V řadě zemí byli židé zbaveni práva držet půdu, obchodovat a zastávat některá další povolání, nesměli uzavírat sňatky s nežidy, nesměli mít otroky, průběžně na ně byly páchány pogromy, byl jim zabavován majetek, byli vyháněni. Za dobré časy se označovalo, když alespoň nebyly pogromy. Za nejlepší léta je tradičně označováno žití pod nadvládou muslimů ve Španělsku, neboť muslimská diskriminace byla oproti té křesťanské nesrovnatelně mírnější. I tak nelze zapomenout, že tento „zlatý věk“, ukázka soužití muslimů a židů, byl charakterizován i diskriminačním zákazem nošení zbraní, jízdy na koni a hlasitých bohoslužeb, placením zvláštních daní a v neposlední řadě zákazem nabývání půdy. Alespoň to však byla doba bez pogromů a bez lživých, nenávistných obvinění. Jak některá obvinění proti židům ztrácela na důvěryhodnosti (např. trávení studní morovou nákazou, čarodějnictví, rituální vraždy, zneuctění hostie apod.), jiná, lépe adaptovaná na aktuální společenské problémy, zaujímal jejich místo. Např. podle současných antisemitských stereotypů židé spiklenecky a „vlastizrádně“ zneužívají principy občanské rovnosti, kterou získali v průběhu posledních dvou století². Zcela aktuálním projevem přiživování tohoto stereotypu v ČR je seznam 200 údajných „židů a židovských míšenců“ v české politice umístěný na internetových stránkách Národně vzdělávacího institutu a popularizovaný jako prioritní aktualita na navštěvovaném portálu Novinky.cz dne 20. 8. 2007. Jde v podstatě o rozvíjení zděděné představy vnímat židy jako něco cizího, nesrozumitelného a klanového. Implicitně pak vyplývá, že se židé organizují na nadnárodní úrovni, aby jednali proti

¹ edikt milánský 313, koncil nicejský 325.

² Za zdroj tohoto stereotypu jsou považovány tzv. Protokoly sionských mudrců podvržené carskou tajnou policií v Rusku.

zájmům zemí, kterých jsou občany, nebo obecně proti světovému blahu. Jsou obviňováni ze zneužívání své moci (skutečné či domnělé) v oblasti médií a financí. Jsou také údajně přecitlivělí na kritiku a morálně vydírají své spoluobčany či státy (např. Německo) - zneužívají pocity viny za antisemitismus a především za holocaust (šoa³).

Po holocaustu se politické ideologie a hnutí založená na těchto představách zdiskreditovaly ve všech svobodných společnostech. Kdokoli by chtěl diskriminovat židy, stejně jako jinou skupinu občanů, ocitl by se na oficiální úrovni osamocen proti většinovému mínění. Bylo by však velmi překvapivé, kdyby po staletí uchovávané stereotypy o židovské menšině zcela vymizely, nepřežívaly alespoň pod povrchem, v podvědomí a nevědomí, na úrovni hodnotového rámce a nepronikaly na povrch v případě konfliktu, který by se židů týkal. Ačkoli dnes jsou negativními představami o židech aktivně (programově) zaujaty jen malé skupinky lidí, velká část společnosti je pravděpodobně v sobě nese jako podvědomou, „latentní“ osobnostní výbavu, která se může při vhodném podráždění aktivovat. Nárůst protizidovských projevů v letech 2002 a 2003 v zemích západní Evropy tyto předpoklady otestoval. K podobnému závěru došel i politolog Z. Zbořil, který se problémům extremismu a antisemitismu dlouhodobě věnuje. Ve svém článku označil antisemitismus za součást společně sdíleného evropského povědomí, v němž „...„Žid“ i „žid“ byl, je a nejspíš i zůstane [vnímán] *minimálně cizím elementem, v horších případech nepřitelem.* (Zbořil in Mezinárodní politika 2001).

Při úvahách o potenciálně nebezpečném zakořeněném fenoménu „cizosti“ židů v evropském prostoru a o možnostech jeho překonávání je potřebné zmínit koncept Judeo-křesťanské civilizace. Ten se objevil po 2. světové válce původně v politické debatě v USA jako rehabilitace postavení židů a jejich podílu na podobě moderní civilizace v prostředí tradičně vnímaném jako křesťanské (či „křesťansky ateizované“, křesťansky sekulární). Koncept stojí na dvou pilířích. Prvním je nepřehlédnutelný židovský přínos pro vyspělost, rozvoj a podobu soudobé moderní civilizace (např. průlomové objevy židovských nobelistů i dalších vědců, židovský podíl na ekonomickém rozvoji, v oblasti umění atd.). Druhým pilířem je společně sdílený

³ Hebrejský výraz šoa je alternativním výrazem pro holocaust. Přestože je označením vhodnějším, neboť holocaust znamená „zápalná oběť“, budu v práci používat termín holocaust, neboť jde o obecně ustálený a srozumitelný pojem.

myšlenkový a teologický odkaz Starého zákona a jeho desatera. O podstatě tohoto konceptu, především jeho druhého pilíře, který se odvolává na společný morálně-etický základ, se vede diskuse. Jeho kritici (např. A. Cohen, J. Neusner, T. Weiss-Rosmarin) argumentují nejen negativní zkušeností z historie židovsko-křesťanského soužití, ale i zásadními etickými a hodnotovými rozdíly obou náboženství, přičemž zdůrazňují, že křesťanství není jakýmsi vývojovým posunem židovství, ale naopak se vůči židovství (po nicejském koncilu) aktivně vyhranilo. Jak lakonicky napsal A. Cohen, bývalý poslanec britského parlamentu za Labour Party: „*Judaismus je judaismem, protože odmítá křesťanství, a křesťanství je křesťanstvím, protože odmítá judaismus.*“ (Cohen 1970). Hlavní rozdíly mezi oběma náboženstvími tkví v rozdílném pojetí monoteizmu (otázka trojjedinosti a Ježíše jako syna Boha je z judaistického pohledu s monoteismem neslučitelná), křesťanském konceptu prvotního hříchu a s tím souvisejícím principu svobodné vůle (judaismus) vs. nutnost přijetí Ježíše jako mesiáše (křesťanství), či v důrazu na pozemský život v judaismu oproti důrazu na život posmrtný v křesťanství (Weiss-Rosmarin 1997). I s těmito rozpory představuje koncept Judeo-křesťanské civilizace nosný, jistě pozitivní proud, v jehož intencích proběhl i 2. vatikánský koncil (1963-1965) se zcela průlomovou deklarací *Nostra aetate* z 28. 10. 1965, v níž se katolická církev po 1 640 letech zřekla antisemitismu⁴. Rozpracování tohoto tématu by jistě bylo zajímavé v rámci samostatné práce.

Pojetí antisemitismu a jeho definice

Antisemitismus je komplikovaný pojem, který se zde pokusím rozebrat. V průběhu psaní této práce byla evropským centrem pro lidská práva (European Union Agency

⁴ Na základě encykliky vznikla i řada organizací, které usilují o spolupráci a překonání antisemitských stereotypů. Patří k nim např. oficiální, Vatikánem iniciovaný The International Catholic - Jewish Liaison Committee (ILC, založený 1971, www.vatican.va) - v roce 2006 proběhlo 19. zasedání - či International Council of Christians and Jews (ICCJ, založený 1974, www.iccj.org), na němž se podílejí také protestanté. ICCJ zastřešuje 38 národních organizací vedoucích židovsko - křesťanský dialog. V ČR jde o Společnost křesťanů a židů (www.krestane.zide.cz). Součástí katolického překonávání antisemitismu byla i návštěva Jana Pavla II. v římské synagoze a posléze v roce 2000 v Izraeli, kde navštívil i jeruzalémský památník obětí holocaustu Jad vašem. Ve vztahu s protestantskými církvemi jde o více kroků a aktivit spíše v rámci jednotlivých zemí a neexistuje konkrétní přelomový moment obdobný katolické encyklice. Evangelikálním úsilím vzniklo v roce 1980 The International Christian Embassy Jerusalem (ICEJ, www.icej.org) s aktivní českou pobočkou Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém (www.icej.cz).

for Fundamental Rights - FRA) přijata první oficiální definice antisemitismu, kterou však uvedu teprve v závěru kapitoly, aby byl výstižnější vývoj, který k ní vedl.

Pojem antisemitismus poprvé použil Wilhelm Marr v roce 1879⁵, aby nahradil existující termín „Judenhass“. Byl tedy chápán jako termín výhradně proti-židovský.

Podle akademického slovníku cizích slov z roku 1995 je antisemitismus „náboženská, národnostní a rasová nesnášenlivost projevující se nenávisť vůči židům, Židům“ (Academia 1995).

J. Chmelík definuje antisemitismus jako „specifický projev nesnášenlivosti k židům, k sionismu, k tzv. ‚židovství‘ – judaismu aj. Dobová literatura rozlišuje např. katolický antijudaismus, sociální antisemitismus, nacionalistický antisemitismus, rasový nebo biologický antisemitismus, a další“ (Chmelík 2001).

Z těchto definic lze usoudit, že shoda panuje v tom, že pojetím všech definic je proti-židovský aspekt, což je z etymologického hlediska nelogické, neboť jak upozorňuje i M. Mareš (Mareš 2003) pojem „semitismus“, vůči němuž by bylo možné zaujmout „antistanovisko“ neexistuje. Současně je termín zavádějící, neboť vyvolává dojem, že se v něm vyhraňujeme vůči Semitům⁶ - tedy i vůči Arabům. Dodnes je tato dezinterpretace používána v rámci antisemitské propagandy pro zmatení posluchačů a popření zájmu Arabů o antisemitismus.

Nejednoznačné je však již pojetí *židovství* samotného, a v důsledku tedy i *proti-židovství*. Tento problém nastiňuje fakt, že český pravopis uznává jak slovo žid (ve smyslu náboženském), tak i Žid – s velkým písmenem (ve smyslu národním). Je tedy židovství národnost nebo náboženství? Tato otázka je velmi komplikovaná a existuje na ni více odpovědí. A je třeba podotknout, že nejde jen o „spor“ mezi náboženstvím vs. národností, ale i v rámci náboženství a národnosti. Ve své práci budu psát *žid*,

⁵ Wilhelm Marr, byl zakladatel Antisemitské ligy ve své knize *Der Weg zum Siege des Germanenthums über das Judenthums* prezentoval roku 1879 teze o židovském spiknutí a o hegemonistické snaze ovládnout německý národ. Jednalo se o první, systematický výklad názoru, že židé jsou od narození zlí a není možné je spasit (např. křtem), čímž se řadí mezi první antisemitské *rasisty*.

⁶ Podle Akademického slovníku cizích slov znamená „semitský“ 1. týkající se Semitů (domělých potomků biblického Sema), jazykově příbuzné skupiny národů v Přední Asii a severní Africe (Arabů, Židů, v starověku Asyřanů, Babylóňanů aj.) 2. zast. židovský (v etnickém i náboženském smyslu)

budu-li psát obecně či s důrazem na náboženský aspekt, a *Žid*, budu-li zdůrazňovat národnostní aspekt.

Pro lepší porozumění komplikovanosti definování žida bych rád nastínil současné pojetí Židovskou obcí v Praze. Ta sdružuje občany, kteří jsou tzv. *halachiťtí*⁷ židé, čímž se odvolává k judaismu, k náboženství. Naproti tomu Stát Izrael poskytuje tzv. „právo návratu“ tj. právo stát se občanem Státu Izraele, každému, jehož alespoň jeden z prarodičů je/byl halachický žid. Odtud pocházejí pojmy „tatínkovec“ a „dědečkovec“, nebo „poloviční / čtvrtinový“ žid v židovských komunitách. Co se týče národnostních nejasností, jde o některá ultra-ortodoxní náboženská hnutí (např. strana Agudat Israel nebo sekta Neturei Karta), která neuznávají Stát Izrael, a tedy ani izraelské občany, kteří jsou často nenáboženští. Tyto skupiny se nebrání ani militantním projevům nesnášenlivosti k Izraeli, spalují vlajky a chovají se agresivně. Některé stoupence těchto skupin bylo možné vidět i na konferenci popíračů holocaustu v Teheránu roku 2006. Často také demonstrují na pro-palestinských shromážděních. Příkladem jejich názorů je článek *Izrael a obušek holocaustu* vídeňského rabína M. A. Friedmanna otištěný v Mladé frontě Dnes (Friedmann 2004).

Antisemitismus se vyhraňuje vůči jakémukoliv pojetí židovství. Různé chápání židovství tak přináší i různé anti-židovství, podle motivace a chápání židovství ze strany útočníka. Tak je možné antisemitismus dezagregovat na:

- antisemitismus náboženský (antijudaismus) – útočí na žida kvůli jeho náboženství
- antisemitismus rasový / biologický – útočí na žida kvůli jeho rase, biologické kontinuitě / etnicitě
- antisemitismus sociální – útočí na žida kvůli jeho společenskému postavení (z levé⁸ i pravé pozice)
- antisemitismus národnostní – útočí na Žida kvůli jeho národnosti, respektive na stát Izrael jakožto „kolektivního Žida“

⁷ Halacha znamená v překladu „cesta“ a jedná se o židovský náboženský zákon.

⁸ např. sionistický marxista Ber Borochoch (1881-1917) tvrdil, že antisemitské agresi jsou nejprve vystaveni chudí neasimilovaní židé pro svou jinakost a poté bohatá asimilovaná židovská buržoazie pro své sociální postavení (Avineri 2001, p. 141-151)

- antisemitismus lidově latentní – útočí na žida na základě mnohdy iracionální stereotypů.

Způsoby antisemitských projevů a ideologie jednotlivých kategorií antisemitů jsou často velmi podobné, někdy dokonce shodné. Obviňování z tzv. „židovské lobby“ míří proti židům ze všech tří ideologických skupin - zprava zaznívá obviňování z bolševického, „židobolševického“ spiknutí, zleva a od islamistů obviňování z ovládnutí světového kapitálu a z vykořisťování. Obviňování ze zneužití holocaustu k vydírání světové veřejnosti také zaznívá ze všech stran. Z tohoto důvodu je podle mě způsob dělení na antisemitismus náboženský, rasový a národnostní jasnější, než alternativní dělení podle ideologie tj. na

- antisemitismus pravicový
- antisemitismus levicový
- antisemitismus islamistický.

Až do roku 2006 neexistovala univerzální definice, kterou by mohly jednotlivé evropské státy přijmout a která by tak usnadnila i vzájemnou komparaci. Definice se tak nejen u nás formulovaly ad hoc. V loňském roce na setkání Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a monitorovacího centra Fundamental Rights Agency (FRA) Evropské unie byla přijata do té doby pracovní verze antisemitismu jako definitivní definice. Tato definice zní:

„Antisemitismus je takový způsob vnímání židů, který lze vyjádřit jako nenávisť vůči nim. Slovní a fyzické projevy antisemitismu mohou být zaměřeny proti židovským i nežidovským osobám nebo jejich majetku, proti institucím židovské komunity a náboženským zařízením.

Podobné projevy mohou být namířeny také proti Státu Izrael – antisemitský charakter mají, pokud je Stát napadán jako představitel židovské pospolitosti.

Antisemitismus běžně obviňuje židy ze spiknutí s cílem poškodit lidstvo a je často používán k obviňování židů z toho, že se právě něco nedaří. Antisemitismus se objevuje v proslovech, textech, vyobrazeních i aktivitách, kde využívá zlomyslné stereotypy a záporné charakteristické vlastnosti.

Dnešní antisemitismus ve veřejném životě, v médiích, ve školách, na pracovištích a v náboženských kruzích může po zohlednění celkového kontextu nabývat např. následujících podob:

- *Podněcování, podpora či ospravedlňování zabíjení židů či hrubého ubližování židům ve jménu radikální ideologie či extrémního náboženského postoje*
- *Obviňování z prohanosti, dehumanizace, démonizace, prohlášení o jednotlivých židech (či židovstvu jakožto jakési kolektivní moci) založená na stereotypch. Zejména, avšak nikoli pouze, mýty o světovém židovském spiknutí nebo židech kontrolujících média, ekonomii, vládu a jiné společenské instituce.*
- *Obviňování židů, jakožto pospolitosti, z odpovědnosti za skutečné či smyšlené chyby a špatnosti zaviněné židovským jedincem či skupinou židů či dokonce ne-židy.*
- *Popírání existence, rozsahu, způsobu provedení (např. plynové komory) a účelu genocidy židů německými nacisty, jejich podporovateli a komplici během 2. světové války (Holocaust).*
- *Obviňování židů, jakožto pospolitosti, či státu Izrael z vymyšlení či zveličování Holocaustu.*
- *Obviňování židovských občanů z větší loajality ke státu Izrael nebo z upřednostňování domnělých priorit mezinárodního židovstva nad zájmy svého vlastního státu.*

K příkladům antisemitských projevů vztahujících se k státu Izrael po zohlednění celkového kontextu patří např.:

- *Popírání práva židovské pospolitosti na sebeurčení, např. tvrzením, že existence Státu Izrael je rasistický počin.*
- *Vytváření dvojích standardů tím, že se vyžaduje jednání neočekávané a nevyžadované od žádného jiného demokratického státu.*
- *Používání symbolů a vyobrazení asociovaných s klasickým antisemitismem (např. obviňování židů z vraždy Ježíše nebo pošpinění krve) k charakterizování Izraele či Izraelců.*
- *Přirovnávání současné izraelské politiky k nacistické.*
- *Považování židů za kolektivně zodpovědné za akce státu Izrael.*

Nicméně jiná kritika Izraele, podobně jako kritika jakéhokoli jiného státu, nemůže být považována za antisemitismus.

Antisemitské projevy jsou trestným činem, když jsou tak definovány zákonem (např. v některých státech popírání Holocaustu či distribuce antisemitských materiálů).

Trestné činy mají antisemitský podtext ve chvíli, kdy je cílem útoku ať už osoba či majetek – objekty, školy, místa bohoslužeb a hřbitovy – vybraný/á proto, že je či je vnímán(a) jako židovský(á) či s židy spojovaný(á).

Antisemitská diskriminace znamená upírání příležitostí či služeb dostupných ostatním. V mnohých zemích je nelegální.“ (FRA 2006)

Antisemitismus je také možné třídit podle typu projevů:

- ◆ útoky na člověka
- ◆ útoky na majetek
- ◆ vyhrožování
- ◆ obtěžující chování
- ◆ literatura.

Toto dělení používá většina monitorovacích středisek, např. FRA Evropské unie, britský Community Security Trust, Koordinační fórum proti antisemitismu.

Další, alternativní typ členění antisemitismu je dělení podle společensko-mocenské úrovně původců projevů

- ◆ antisemitismus politický (extrémní podobou je antisemitismus státní)
- ◆ antisemitismus salónní (intelektuální)
- ◆ antisemitismus pouliční.

Náboženský antisemitismus

Kanadský historik D. I. Langmuir, který se zabývá antisemitismem na prestižní univerzitě ve Stanfordu, definuje antijudaismus jako nenávist k židům jakožto stoupencům židovského náboženství (Langmuir 1996).

Náboženský antisemitismus, respektive antijudaismus, je nejstarším typem protižidovských projevů, jeho historie začíná již v antice. Jeho představitelé ve své čisté formě věří, na rozdíl od rasového antisemitismu, v možnou „nápravu“ židů, a to např. pokřtěním nebo uctíváním místního božstva⁹. Absolutní, rasistické odsouzení židů není z pozice křesťanských (dominantních) antijudaistů možné, vždyť zakladatelé křesťanství včetně Ježíše byli židé. Navíc, vždy musí být zachována možnost spasení prostřednictvím konvertování. Problém však byl s židy, kteří konvertovat odmítli. Ti začali být obviňováni z přímé odpovědnosti za Ježíšovo ukřižování – za bohovraždu. Přestože se oficiální církve od antisemitismu a obviňování z bohovraždy distancovala, řada katolických představitelů se s antisemitismem ztotožňuje i po 2. vatikánském koncilu¹⁰. Jak uvedl D. Herman, svého času tiskový mluvčí české biskupské konference a kanovník Vyšehradské kapituly ve své přednášce pro Židovské muzeum v Praze: *„I když od Druhého vatikánského koncilu uběhlo 40 let, tak právě do roku 1989 v podstatě ty dokumenty u nás byly zakázány jako tak zvaná protistátní literatura.“* (Herman in Pojar 2003, str. 14). Dalším příkladem může být kauza z roku 1995, kdy vydalo Dominikánské nakladatelství Krystal *Příručku církevních dějin* od Pavla K. Mráčka, která obsahovala několik antisemitských pasáží (obviňování z rituálních vražd, lichvy, vražd konvertitů apod.) (Pavlát 1998). Publikace byla nakonec stažena z prodeje, přestože byla schválena ministerstvem školství. Další novodobou kauzou je film Mela Gibsona *Umučení Krista* (The Passion of the Christ), které kromě přehnaně brutálních scén Ježíšova ukřižování obsahuje i modlitbu ortodoxní křesťanské sekty obviňující židy z Bohovraždy. V den uvedení Gibsonova filmu zveřejnila americká

⁹ Je zajímavé si uvědomit, že náboženský antisemitismus se rozvinul především mezi křesťany, nikoliv již mezi muslimy. Muslimové uznávají všechny proroky, včetně Mojžíše. Antisemitismus některých islámských skupin samozřejmě existuje, má však jiný než náboženský základ.

¹⁰ 2. vatikánský koncil probíhal v letech 1962 – 1965 a v jeho rámci byla přijata deklarace *Nostra aetate*, která sice neodvolává obvinění židů z vraždy, ale zavrhuje kolektivní vinu všech židů: „..... nesmějí být Židé označováni ani za zavržené Bohem, ani za prokleté Církev, ... protože má na mysli společné dědictví se Židy ... želí nenávisti, pronásledování a projevů antisemitismu, jimiž se kdykoli a kdokoli obrátil proti Židům.““ (Herman in Pojar 2003, str. 14)

pobočka mezinárodní organizace ADL¹¹ průzkum, ve kterém zjistila, že každý čtvrtý občan Spojených států věří, že za smrt Ježíše nesou odpovědnost židé¹².

Ze 13. století pochází hlavní vlna obviňování z rituálních vražd¹³. Židé byli stále častěji v lidových mytologiích, folklóru a ikonografii obviňováni z čarodějnictví a spolčení s ďáblem proti křesťanům. Dalším oblíbeným obviňováním bylo otravování studen¹⁴, kradení a znesvěcování hostií, vraždění křesťanských panen apod. Tento „lidový“ antisemitismus popisuje i T. G. Masaryk ve svých hovorech s K. Čapkem. Jako malý se vyhýbal židům z rodné vsi obloukem a díval se jim na ruce, zda tam neuvidí krev. V mnoha znacích přetrvává tento lidový antisemitismus u nás dodnes. Projevuje se většinou neagresivně, „intuitivně“. Politolog Z. Zbořil tento druh projevů nazývá *latentním antisemitismem*.

Rasový / biologický antisemitismus

Česká republika byla vyzvána Evropskou komisí proti rasismu a intoleranci (ECRI) k přijetí této definice rasismu: „Rasismus je přesvědčení, že podstaty jako je rasa, barva, jazyk, náboženství, národnost a národnostní či etnický původ ospravedlňují pohrdání či pocit nadřazenosti k člověku nebo skupině osob“¹⁵. ECRI dále definuje pojem rasismus jako jednotné označení pro xenofobii, antisemitismus a intoleranci. Tento přístup je jistě srozumitelný, má však i svá úskalí. Některé formy antisemitismu jsou rasistické, obecně však jde o samostatný fenomén, který má svou strukturu a své motivy. Klasickými motivy xenofobie jsou strach z tlaku na pracovní místa či jazykové a kulturní odlišnosti přistěhovalců, obecně strach z cizího, neznámého. Valná většina židů v Evropě je přitom velmi dobře integrována, a to jak sociálně, tak kulturně a ekonomicky. Přesto jsou židé popisováni jako národně i

¹¹ Anti-Defamation League (ADL) byla založena roku 1913 a je mezinárodní organizací bojující proti antisemitismu.

¹² Průzkum provedla společnost Marttila Communications Group of Boston ve dnech 1.-3. prosince 2003 na vzorku 1200 dospělých. 25% z nich odpovědělo kladně na otázku: „Myslíte si, že Židé byli odpovědní za smrt Ježíše?“. Odchylka měření byla 2.8%. Výsledky tohoto průzkumu se téměř shodovaly s předchozím průzkumem z roku 2002, ve kterém se kladně vyjádřilo 26% respondentů.

¹³ První obvinění z rituální vraždy se objevilo v Anglii roku 1150.

¹⁴ Např. při morové epidemii v pol. 14. století, kdy byli židé zmasakrováni, neb panovalo obecně přesvědčení, že otrávil studně

¹⁵ fra.europa.eu/fra/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&contentid=43a8055f2c7b5&catid=43a80527705e6&search=1&frmsearch=antisemitism&lang=EN

nadnárodně neintegrovatelná skupina vytvářející tlak na politiku, ekonomiku a média. Indukuje se tak představa skryté snahy židů po moci, což je typický příklad tradičního (nerasistického) antisemitského stereotypu.

Antisemitismus se stane rasistickým ve chvíli, kdy převládne přesvědčení, že jsou židé od přírody špatní a nikoliv že mají „jen“ špatnou víru či jednání. Hlavní podmínkou pro nástup moderního rasismu založeného na fyzické typologii bylo vědecké osvícenské myšlení¹⁶. Postupně se ustálilo vědomí o třech rasách – negroidní, mongoloidní a europoidní. Tento do nedávné doby obecně přijímaný koncept je však zpochybňován a například ECRI teorii různých ras zcela odmítá¹⁷.

Na přelomu 17. a 18. století se postavení židů v Evropě poměrně zlepšilo, i když křesťanský antisemitismus přetrvával. Významný myšlenkový posun zaznamenal rasismus ve chvíli, kdy J. G. Herder zveřejnil tvrzení, že každá etnická skupina nebo národ má specifický a nejspíš věčný *Volksgeist* – duch národa. Tím byly položeny základy rasismu založeného na odlišnosti kultur - Herder doplnil biologický rasismus o kulturní aspekt. Představa o rasové předurčenosti se tak rozšířila i na nižší, národnostně-etnický stupeň. Přesvědčení, že se židé nebudou schopni asimilovat v rámci německého *Volksstaat*, bylo hlavním motorem rasistického antisemitismu v Německu po jeho sjednocení roku 1870.

Svého vrcholu dosáhl rasistický antisemitismus v nacistickém Německu. Podle Fredricksona (Fredrickson 2003) zde byly poprvé státem prosazovány rasistické zákony a principy. Nacionálně socialistická strana Německa (NSDAP) se zpočátku stala shromaždištěm pro různé pravicově extremistické proudy, které se shodovaly na nacionálně socialistickém světovém názoru, který byl konzistentněji formulován např. v díle A. Hitlera *Mein Kampf*.

V ČR bylo z rasového hlediska rizikovým počinem např. vydání knihy P. Bakaláře *Tabu v sociálních vědách*, která se podle obecného názoru dopouští řady nesprávných

¹⁶ 1735 zahrnul švédský přírodovědec Carl Linné lidské bytosti jako druh do rodu primátů a tento druh pak rozdělil na typy (Evropani, Asiaté, Afričani, Indiáni). Nejvlivnější klasifikaci ras vytvořil roku 1776 J. F. Blumenbach v knize *De generis humani varietate nativa*, ve které lidi rozdělil do pěti skupin na kavkazský (bělošský-prapůvodní), mongolský, etiopský, americký a malajský typ.

¹⁷ fra.europa.eu/fra/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&contentid=43a8055f2c7b5&catid=43a80527705e6&search=1&frmsearch=antisemitism&lang=EN

soudů a zkreslení a v 21. století balancuje na nejasné hranici rasismu a antisemitismu. Je přinejmenším pozoruhodné a svým způsobem i příznačné, že přes negativní reakci odborníků a opakované upozorňování na nebezpečnost nekritického vydávání této knihy začalo na začátku roku 2004 Tabu vycházet po částech na pokračování v Týdeníku Republika, který patří politické straně Republikánů Miroslava Sládka. Vedle Tabu vyšla na konci roku 2003 i kniha D. Eckarta¹⁸. V úvodu této knihy, kterou přeložil a vydal vlastním nákladem J. Hlaváč, vydavatel píše: „*Tvrzení v knize obsažená týkající se Židů mohou být ve své většině, až na některé přehnanosti, zvláště ohledně rituálních vražd, o kterých lze pochybovat, pravdivá.*“

Národnostní antisemitismus

Roku 1948 vznikl Stát Izrael, který je ve své ústavě definován jako židovský stát. Judaismus, jakožto základ židovské identity, je silně vázán k území Izraele. Tento ideologický motiv sounáležitosti je však pro většinu židů, kteří jsou asimilovaní či nenáboženští, slabý. Silnějším motivem pro event. přesídlení je pocit strachu a vyloučení ze společnosti, ve které evropští židé žili. Dějiny křesťanské Evropy jsou dějinami antisemitismu. Židé byli půl druhého tisíciletí znerovnoprávněni, ohrožováni a zahrnání do ghett. Moderní společnost 19. a 20. století prosadila nacionalistický koncept suverénních, národních států. Židé tuto vlnu využili a v rámci obecně srozumitelného nacionalisticky laděného sionistického konceptu začali usilovat o znovunabytí území tzv. Erec Izrael. Holocaust tento proces urychlil a rezolucí OSN z roku 1947¹⁹ tak vznikl Stát Izrael, do něhož židé vkládali naději na bezpečnost a možnost žít židovský život i se všemi náboženskými a kulturně-společenskými potřebami, a to na historickém území Palestiny. Izrael je nabídka pro židy, kteří nejsou spokojeni s životem ve svých zemích kvůli tomu, že nemohou rozvíjet či dokonce ani zachovávat svou židovskou identitu. Je však zřejmé, že ne všichni židé mají o tuto nabídku zájem, mnozí jsou ke konceptu Izraele kritičtí. Označit židovství za národnost je problematické, přestože má k této identitě blízko a bylo tak jako možnost osobní volby akceptováno např. právním řádem 1. republiky

¹⁸ Dietrich Eckart: Bolševismus od Mojžíše po Lenina. Eckart byl průkopníkem nacionálního socialismu (NS) a „učitelem“ A. Hitlera. Hitler mu také věnoval v Mein Kampfů věnování.

¹⁹ Rezoluce č. 181 valného shromáždění OSN o rozdělení Palestiny z 29. listopadu 1947

československé. Židé, kteří nevycestovali do Izraele, se až na výjimky cítí být příslušníky národa toho státu, ve kterém žijí. Národnostní antisemitismus, který židy označuje za národ, je z této perspektivy velmi problematický a souvisí spíše s etnickým či biologickým vnímáním židů. Riziko plynoucí z nacionalizace židovství je viditelné na případu německého poslance spolkového sněmu za CDU Martina Hohmanna, který byl jako první poslanec v poválečných dějinách Spolkové republiky vyloučen z klubu CDU. Hohmann při projevu k znovusjednocení Německa v Neuhofu uvedl, že za zločiny, k nimž došlo během komunistické revoluce v Rusku, byli zodpovědni především bolševici židovského původu: „Židé byli ve velké míře zastoupeni jak ve vedení bolševiků, tak i v řadách vraždících čekistů. Proto lze zcela oprávněně také Židy označit jako národ viníků.“ (Daňková 2003). Stejnou argumentaci použil v letošním roce vlivný ruský spisovatel, nositel Nobelovy ceny, A. Solženicyn v rozhovoru pro Der Spiegel: „Zejména v tomto duchu by se slušelo, aby Židé převzali zodpovědnost jak za revoluční hrdlořezy, tak za ty, kteří jim chtěli sloužit. Měli by se zodpovídat nikoli veřejně, ale sami před sebou, před svým svědomím, před Bohem. Stejně, jako se my, Rusové, musíme zodpovídat za pogromy...“ (Solženicyn 2007). Nacionalizace židovství umožňuje kolektivizovat vinu z jednotlivců na celý „národ“ a vytváří stereotyp židů jako státně nespolehlivé entity s vlastními prioritami a vlastní nacionální vazbou.

Národnostní antisemitismus je novodobý jev a jeho těžiště dnes spočívá v antisemitismu proti Státu Izrael. Podle některých teoretiků je národnostní antisemitismus natolik specifický, že jde o jakousi novou „dějinnou“ fázi antisemitismu a je nutné pro něj používat specifické označení - *nový antisemitismus*. Podle jiných jde o stále stejnou nenávist, která se v dějinách vždy adaptovala na dané podmínky a je tedy zjevné, že bude specifická i dnes. Třetí skupina tento fenomén nechce asociovat s židy vůbec a navrhuje hovořit o novém fenoménu, případně nové vlně antisionismu. Ať již se přikloníme na tu, či na onu stranu, podstatou zůstává snaha pojmenovat zvláštní druh nenávisti, který je namířen proti Státu Izrael jakožto židovské pospolitosti (FRA 2006). Obdobně se vyjádřil i I. Cotler, bývalý kanadský ministr spravedlnosti. Ve svém článku definuje tradiční antisemitismus jako diskriminaci, popření práv či útok na židy jakožto rovnoprávné členy svobodné společnosti a nový antisemitismus pak definuje jako diskriminaci, popření práv či útok na židy v souvislosti s jejich snahou žít rovnocenně mezi ostatními národy

(Cotler 2004). Lapidárně vystihl problematiku nového antisemitismu S. Byers, poslanec britského parlamentu za Labour Party: „Dnešní kolektivní vinou Židů je Izrael“ (Byers 2004). Ve své práci budu používat termín nový antisemitismus, neboť se při psaní ukazuje jako praktičtější. Co se týče podstaty tohoto ožehavého fenoménu, budu se držet definice antisemitismu FRA přijaté v loňském roce 2006.

Spory o označení „nový antisemitismus“ jsou jen špičkou ledovce sporů o jeho podstatu. Dodnes se vede velmi zajímavá a úporná akademická diskuse²⁰ o tom, zda lze vůbec uvažovat o antisemitismu vůči státu a pokud ano, tak kde je její hranice.

Velké debaty se vedou o to, co je ještě legitimní kritika politiky Izraele a kdy již jde o (nový) antisemitismus. Dalším nesnadným úkolem je rozlišit mezi „obyčejnou“ nenávisť vůči Izraeli a antisemitismem. Vzhledem k ozbrojenému konfliktu, který na Blízkém východě po desetiletí probíhá, vzbuzuje Stát Izrael u mnohých lidí nenávisť, avšak nikoli antisemitskou. Tito lidé nenávidí Izrael za jeho politiku, respektive vojenské aktivity - jako druhou stranu konfliktu, jako zemi, která útočí na jejich obyvatele, jako možného iniciátora konfliktu apod. Je vůbec možné tyto nuance vystihnout a stanovit jakousi hranici mezi kritikou, nenávisť a antisemitismem? Kýžená hranice je natolik citlivá, že pro ni zatím nebylo přijato jedno univerzální dělítko. Jedno z prvních navrhl bývalý izraelský ministr pro Jeruzalém a diasporu a vedoucí Koordinačního fóra proti antisemitismu, N. Sharansky (Sharansky 2004). Spočívá v tzv. 3D testu. Podle tohoto testu je třeba zjistit, zda určitý výrok obsahuje jedno ze tří „D“. Prvním D je *démonizace*, jako např. srovnávání Izraelců s nacisty. Druhým „D“ je *dvojitý standard*, tedy vytváření jiných nároků na Stát Izrael než na jiné státy. Třetím „D“ je *delegitimizace* práva Státu Izrael na existenci. Podle tohoto „3D testu“, pokud kritika politiky Státu Izraele obsahuje použití politického či diplomatického dvojího standardu proti Izraeli nebo invokuje démonizující terminologii proti Izraeli a sionismu anebo popírá fundamentální právo Izraele na existenci, či je-li židům dáována kolektivní zodpovědnost za politiku Izraele, jde o antisemitismus.

Vzhledem k citlivosti tématu považuji za užitečné uvést jeden konkrétní modelový příklad toho, co je považováno za tzv. nový antisemitismus: „Izrael je vřed na mapě

²⁰ Jejím obrazem v České republice je např. diskuse mezi L. Pavlátem a P. Baršou v Lidových novinách v únoru 2004.

světa. Je to rasistický, fašistický nacistický, teroristický stát ohrožující nejen Střední východ, ale celou planetu. Sionisté, kteří tam uzurpovali moc, jsou zodpovědní za 70 % všech konfliktů, bolesti, utrpení, bezpráví a nebezpečí na celé planetě. Odhaduji, že jejich tajné služby mají na svědomí 95 % všech tzv. teroristických útoků za posledních sto let v Evropě, Americe, Asii a kdekoli jinde. Jsou to zlí, bezcharakterní, sobečtí, suroví povýšenci trpící fantasmagorickou představou, že jim Bůh dal všechny národy světa, aby jim sloužily. Pozor – nemluvíme o židech. Mluvíme o sionistech. To, že to bohužel prorůstá stále více a oba pojmy splývají, není mou vinou. Pokud tuhle rakovinu nepojmenujeme skutečným jménem, nebude moci se začít léčit. A ona nás pohltí.“ (Saleh 2006).

Směrodatný, oficiální rámec pro definování nového antisemitismu je od roku 2006 poskytován Evropskou unií prostřednictvím European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) v rámci definice antisemitismu (viz výše). I přesto, že definice uvádí řadu konkrétních příkladů, nepostihuje (a zřejmě ani nemůže postihnout) všechny nuance a případy. Diskuse proto pokračuje a jednotlivé kauzy je a bude třeba řešit individuálně.

Jeden z důvodů, proč je nový antisemitismus tak „žhavým“ tématem, je jeho aktuálnost. V dnešním západním světě je klasický tradiční antisemitismus, stejně jako rasismus obecně, nelegitimní a společensky nepřijatelný. Nový antisemitismus se však narozdíl od jiných forem vyskytuje i v oficiálních politických vystoupeních. Ukázkovým příkladem může být projev malajského premiéra Mahathira z října 2003, ve kterém obvinil holocaust přeživší židy z vládnutí světu a nepřímou vyzval k muslimské svaté válce²¹. Ukázkový antisemitismus předvedl posluchačům přednášky na pražské VŠE i palestinský chargé d'affaires Jamal Al-Jamala v dubnu 2004. Izrael nazval státem organizovaného teroru a genocidy, který podle nacistického vzoru utlačuje palestinský lid. O sebevražedných teroristech řekl, že naplňují chartou OSN legitimizovaný odpor proti okupantům. Obdobně se vyjádřil na shromáždění na podporu Palestiny v květnu 2004.

²¹ Mahathir 16. října 2003: Evropané zabili 6 milionů Židů z 12 milionů. Ale dnes skrze prostředníky ovládají svět. Získali jiné, aby za ně bojovali a umírali... 1,3 milionu muslimů nemůže být poraženo pár miliony Židů.

Definice extremismu

Tato práce vychází z jednotného pojetí extremismu jako ideologického zázemí pro aktivity zaměřené proti ústavnímu zřízení a jím chráněným hodnotám. Obvykle se rozlišuje extremismus levicový a pravicový:

- pravicoví extremisté používají v prvé řadě nacionální, rasovou či etnickou zášť a sympatizují s historickým fašismem nebo nacismem
- levicoví extremisté jsou motivovaní především záští sociální, třídní či kulturní a sympatizují s historickým komunismem (bolševismem) nebo anarchismem (MV ČR 2002).

Při používání pojmů „extremismus“, „ultrapravaice“ a „neonacismus“ se budu držet modelu extremismu R. Stösse (in Mareš 2003, s. 33). Jeho škála rozlišuje demokratický střed, pravicový či levicový radikalismus a nakonec extremismus. Radikalismus a extremismus má společného jmenovatele ultra-levice/pravaice. Radikalismus se na rozdíl od extremismu pohybuje v rámci ústavního rámce. Tím lze rozlišit mezi oficiálními organizacemi (Vlastenecká fronta, Haló noviny, Republikáni Miroslava Sládka, apod.) a neoficiálními, nelegálními organizacemi (Národní odpor, Blood & Honour, apod.). Toto dělení odpovídá i pojetí ministerstva vnitra ČR.

S radikální a krajní pravicí bývají spjaty následující typy nacionalismu:

- konzervativní integrální nacionalismus - zbožštění vlastního národa na absolutní princip nadřazený demokracii a humanitě, požadující právní a společenskou dominanci vlastního národa i ve vztahu k menšinám a cizincům; nemusí se vždy pojit s rasovým pojetím národa
- biologické, rasové pojetí národa jako “společenství krve“ odpovídající nacismu a fašismu
- evropské panárijství odpovídající neonacismu.

Pravicový extremismus se zakládá na těchto základních představách: sociální darwinismus, nacionalismus, absolutismus, vůdcovský princip, rasismus, antikomunismus (Sargent L.T. in Mareš 2003, str. 53). K Sargentioho rozboru je však podle mého názoru nezbytné doplnit i antisemitismus, který je stejně jako výše uvedené myšlenky neoddělitelnou součástí všech pravicově extremistických hnutí, přičemž ne vždy je jeho motivací rasismus (viz. výše).

KOŘENY DNEŠNÍHO ANTISEMITISMU V ČR

Předmětem práce je antisemitismus v ČR od roku 1989. K jeho porozumění je však nezbytné znát situaci předcházejících období, neboť soudobý antisemitismus nevzniká ve vakuu, nýbrž v mnohém navazuje na myšlení, atmosféru a události uplynulých desetiletí.

V následujících kapitolách bych proto rád shrnul stav antisemitismu v jednotlivých etapách novodobého českého státu. Smyslem je postihnout proměňující se formy antisemitismu a pokusit se v dalších kapitolách popsat, které se opakují dodnes a které byly pro danou dobu specifické. Každá z těchto kapitol by zasluhovala samostatný rozsáhlý rozbor, což však zaměření této práce nedovoluje.

ANTISEMITISMUS ZA PRVNÍ REPUBLIKY

"Všichni obyvatelé republiky Československé používají v stejných mezích jako státní občané této republiky na jejím území plné a naprosté ochrany svého života i své svobody nehledíc k tomu, jakého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství."

Ústava z r. 1920 - §106,

Pro porozumění argumentacím českých nacionalistů a antisemitů je třeba se seznámit s některými fakty. Národnostně bylo prvorepublikové Československo velmi pestré. V r. 1921 bylo z celkových 10 milionů obyvatel přibližně 6 800 000 Čechoslováků (67,7 %) a 3 miliony Němců (30,6 %) (Kárník: České země v éře první republiky, díl první, 2003). Židé, stejně jako Rómové, žili většinou rozptýleně, a to více ve východní části republiky (Bartoš, Trapl 1994, str. 10-12). Podle statistiky z roku 1930 se hlásilo k židovské národnosti 186 642 státních příslušníků, tj. 1,3 % (z toho 1/2 na Podkarpatské Rusi a 1/3 na Slovensku). K židovskému náboženství se hlásilo 2,4 % obyvatel. Z těchto dvou různých čísel vyplývá velmi podstatná souvislost. Židé vnímali sami sebe, své „židovství“, různě. Jak je ze statistik zřejmé, z občanů židovského vyznání se jen 54 % hlásilo k židovské národnosti (především na Podkarpatské Rusi),

kdežto 22 % k československé, 15 % k německé a 9 % k maďarské. S národnostní orientací židovských rodin bezprostředně souvisí i jejich jazyková charakteristika a výběr škol vzhledem k vyučovacím jazyku, na které byly židovské děti posílány. Již v roce 1900 se v Čechách přihlásilo k češtině jako k obcovací řeči 55.2 % židů, zatímco k němčině 44.6 %, i když do konce platnosti familiantského zákona, tedy do roku 1849, museli k získání inkolátu prokazovat znalost němčiny a i když jidiš, mateřský jazyk středo- a východoevropských židů, patří k jazykům germánským²². Z nereprezentativního vzorku 495 židů chodilo do českých škol 62 %, do česko-německých 19 %, do německých (jen) 14 % (Hyndráková, Lorencová 1999). Je třeba si uvědomit, že převážná část rodičů těchto lidí chodila v rakousko-uherské monarchii ještě do německých škol. V mladé československé demokracii doufali židé najít, a většinou také našli, možnost rovnoprávného života. Uvedená čísla potvrzují informaci o národnostní orientaci českých židů. Dokonce řada dětí z německy mluvících rodin chodila do českých škol nebo kombinovala německé školy s českými. Převaha dětí s českými školami je zjevná, protože vedle 61 % dětí, které chodily jen do českých škol, tu bylo ještě 19 % dětí, které navštěvovaly školy české i německé, popřípadě anglické a také ve většině židovských škol byla vyučovacím jazykem čeština. V souladu s tím je i posilování pozice česky mluvících židů – např. v roce 1921 získali poprvé zastoupení ve vedení Židovské náboženské obce v Praze (T. Pěkný, Dějiny židů v Čechách a na Moravě. Praha: Sefer, 2001, s. 135).

Interpretačně zajímavé jsou vývojové trendy – tab. 1. Šestiprocentní nárůst příklonu k židovské národnosti během jednoho decénia (rovnoměrně na úkor národnosti české i německé) může znamenat jak posilování sionistických tendencí, tak emancipaci pramenící z pocitu etablování a bezpečí v multikulturální společnosti (např. zastoupení Židovské strany Československa v parlamentě od roku 1929).

Tabulka 1: Národnostní identifikace židů v ČR

NÁRODNOST	ROKY	
	1921	1930
československá	49.5	46.4
německá	34.6	31.0
židovská	14.6	20.3

²² vznikl ve středověku z jihoněmeckého nářečí

Z hlediska sociálního v roce 1921 70 % židů mělo samostatné či pachtýřské zaměstnání, 22 % dělnické a nádenické a 0,8 % bylo úředníků (Bartoš, Trapl 1994, str. 43). V porovnání s ostatními národnostmi výrazně převládala samostatná povolání. Na území ČSR působily tři židovské školy, což je zajímavé i v porovnání s dneškem, kdy při mnohem menším počtu židů máme v České republice jednu židovskou školku, základní školu a gymnázium.

Výrazná asimilace a převažující česká orientace nebyly v rozporu s židovským cítěním. Židé se z velké části cítili být příslušníky českého národa a současně i uvědomělými židy, což nepředstavovalo žádné dilema (tab. 1). Jako ukázkou lze uvést několik výpovědí z výše zmiňované studie: „*Narodil jsem se 26. května 1924 v české židovské rodině.*“ Nebo „*Pocházím z česko-židovské rodiny. Tatínek byl sociální demokrat a oba rodiče byli ve spolku Kapper.*“ Nebo „*Tatínek byl vlastenec a své vlastenectví vlastně zaplatil smrtí. Měli jsme možnost odjet od Anglie, mluvilo se o San Domingu a o Palestině, ale tatínek řekl, že odsud odjede až posledním vlakem, protože byl český vlastenec. Skončil v Osvětimi.*“ (Hyndráková, Lorencová 1999)

Jak ale byli židé za první republiky vnímáni svým okolím? Jaký byl o nich obraz? Mnohem více než dnes byl akcentován rozdíl mezi „židy“ a „Židy“. Tedy Čechy židovského vyznání a Židy, kteří se hlásili či byli řazeni k židovské národnosti. Oba tyto tábory měly dokonce své tiskové orgány. Čeští židé *Rozvoj* a národnostní, sionističtí Židé *Židovské zprávy* (Grossmann 2000).

Život židovských rodin byl historicky zásadně ovlivněn a svým způsobem předurčen josefínskými reformami v 18. století. Tehdy se stala němčina univerzálním jazykem úředních jednání a tím i jednotícím poutem státní moci. Josefínská jazyková nařízení zasáhla postupně do všech sfér života židovských obcí. Nařizovala židům, aby záznamy v matrikách a obchodních knihách byly vedeny výlučně německy, aby nově narozené dítě dostalo jen německé jméno, aby pražská obec používala při všech jednáních se zemskými úřady jen němčinu, aby představený pražské obce byl jen absolvent německé školy apod. (Pěkný 2001, str. 92). Germanizační vlivy této historické skutečnosti byly v židovských rodinách patrné ještě ve 30. letech 20. století. Jiný faktor se týkal židovských rodin žijících v sudetském pohraničí. Jejich německá orientace vyplývala ze stejné snahy neodlišovat se od okolní většiny jako

česká orientace židů v českém prostředí. Hrubé a dnes málo známé deformace rodinného života kodifikoval pro židy jako cizince familiantský zákon Zemí koruny české a moravské z roku 1726 platný až do roku 1849. Držitelem inkolátu („občanství“) byl v židovských rodinách pouze otec, jehož právo přešlo obvykle teprve smrtí a pouze na prvorozeného syna, který se tak směl oženit a založit rodinu. Ostatní synové se legálně nesměli oženit (tajné sňatky byly trestány i vypovězením a děti z nich považovány za nemanželské) – inkolát mohli získat jen za zvláštní zásluhy či převodem inkolátu po bezdětném zemřelém, později i od bezdětné rodiny. Inkolant musel prokázat znalost němčiny a finanční zajištění. Neprvorození synové odcházeli často do Polska a do Uher - v českých zemích žilo za těchto restrikcí jen asi 8 600 židovských rodin (Bondyová 2003, s. 35-36). Familiantský zákon potvrzoval pro majoritní společnost až do roku 1849 statut židů jako cizinců.

Jaké byly nejrozšířenější argumenty prvorepublikových antisemitů? V širším pojetí byli židé spojováni s myšlenkovým proudem, který se vytvořil v okruhu blízkých spolupracovníků Hradu, respektive masarykovským realismem a socialismem. V kategorii levicových intelektuálů s ideovým spektrem od komunismu po sociální demokratismus (tj. ve sféře marxismu) se kulturně i politicky angažovalo relativně mnoho vzdělaných židů (Nakonečný 2001, str. 250). Jak výstižně ukazuje článek v národovecké Národní republice z roku 1928: *„co žid, to socialista, anebo realista, což dnes už je vlastně jedno. Socialismus ovlivněný realismem uchytí takovou ‚demokracii‘, jakou nyní máme - s daňovým přetížením a nemožností žítí lidem chudým a poctivým.“* ... *„mezi námi a českými židy je obrovská překážka hradního bloku.“* (Národní republika 1928).

Tak jako některým vadil židovský internacionalismus, který souvisel i s rozvojem mezinárodního hospodářského systému, jiní zase obviňovali židy ze štvání národů proti sobě: *„...když ne přímí, tak uplacení korteši za židovské peníze štvou([židé] národy proti sobě a v úkrytu smějí se, jak křesťané proti sobě bouří, ba hrozí i novou válkou, na kterou již dnes se židé těší, zfanatizované křesťanské národy budou se zabíjeti a mrzačiti a židé pěkně v suchu a teple dobré obchody dělati. Což tuto hanebnou hru neprohlédnou lidé a rázným zakročením krvelačnou bestii nezakřiknou?“* (Hanácká republika 1923, str. 2). Z dobového archivu se dovídáme: Na koupališti v Černošicích u Prahy byl v červenci 1931 vyvěšen nápis: *„Židovským psům*

a internacionalistům vstup zakázán.“ Když byl žid nachytán, byl kopán do břicha a zbit do krve (SÚA Praha 1931). Snad je jen náhoda, že k incidentu došlo právě v Černošicích, které byly v té době rekreačním centrem ruské (silně antisemitské).

Velmi časté byly teorie židovského spiknutí. Židé byli spojováni se zednáři a podezříváni ze snahy ovládnout světové hospodářství a politiku. K těmto teoriím velmi přispěl i překlad protižidovského pamfletu „Protokoly síónských mudrců“ z roku 1926.

Velmi častou výčitkou vůči židům byla, přes výše uvedené pročeské tendence a skutečnosti, jejich vazba s německou menšinou, jak se můžeme dočíst například v republikánském²³ Venkově: *„U nás, kde židi požívají všech svobod a rovnosti a kde mají možnost užívatí nejlepších plodů hmotné existence, vystupuje většina s okázalou orientací německou, té menšiny, která náš národ na celá staletí násilně přitlačila a bránila přirozenému a samostatnému rozvoji kulturních a hospodářských sil.“* (Venkov 1933). Podobně se rozepisuje i autor článku Národních listů: *„Věc podivuhodná! Žádný jiný národ nechoval se na světě k židům tak soustavně pohrdavě jako Němci! Od Němců vždycky zkusili nejvíce, ale pranic jim to nevadilo, aby znova a znova k tomu národu samolibě nevzhlíželi jako k svému druhému Pánu Bohu!“* (Národní listy 1933). Další ukázkou může být článek „My a Židé“ zveřejněný v novinách Hanácká republika: *„Ať osudy českého národa byly tu jakékoli, ať byli svým pánem nebo otrokem cizáků, židé jako celek zůstali vždy stejnými: podporovateli germanizace, pilíři německé nadvlády a německého násilí.“* (Svozil 1922, str. 2) Národně-demokratický advokát dr. Adolf Dušek vyjádřil své sympatie s Národní obcí fašistickou a volal po *„vyhlazení hydry německo-židovské* (Pasák 1999, str. 71).

Krásnou ukázkou toho, jak tento problém vnímali sami židé je jedna z výpovědí, kterou zaznamenalo Židovské muzeum v Praze: *„S antisemitismem jsem se před válkou nikdy nesetkala, ale že to u rodičů někde muselo být, usuzuji z epizody, kterou jsem zažila na dovolené s rodiči. Tatínek byl velký srandista a rád dělal utipy. Bydleli jsme v hotelu, tatínek se ráno probudil a řekl mamince svou strašlivou*

²³ Od roku 1922 byla Česká strana agrární přejmenována na Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu. Odtud označení „republikáni“.

němčinou a hodně nahlas – „Guten Morgen, gnädige Frau, wie haben Sie geschlafen?“ - Maminka propadla panice a začala tatínka okřikovat – „Otto, prosím tě, budou říkat, že Židi němčí.“ (Hyndráková, Lorencová 1999).

Podstatným faktorem byl tzv. lidový antisemitismus založený na předsudcích, pomluvách a strachu z neznámého. Tento lidový antisemitismus nebyl samozřejmě něčím specificky českým, mohl nvažovat na bohatou historii Rakouska-Uherska a nijak se nelišil od lidového antisemitismu sousedních zemí. Na povrch nejjasněji vybublal při tzv. Hilsnerově aféře z roku 1899, která způsobila i krizi česko-židovského hnutí (od roku 1893 Národní jednota českožidovská). Lidový antisemitismus se projevoval také v národnostně motivovaných protiněmeckých a protizidovských bouřích, které na našem území rozsáhleji proběhly v letech 1897 (pád Badeniho vlády), 1904-5, 1908 a 1918-20, kdy při pogromu v Holešově dokonce zahynuli 2 lidé.

Nezanedbatelným motivem antisemitismu byla jistě také závist vůči dobře situovaným židovským rodinám, přestože řada židů patřila i mezi nemajetné a tzv. proletariát.

Některé argumenty, např. jazykové, byly někdy alespoň zčásti racionální, ale totiž s antisemitismem spočívá v tom, že jeho zastánci je používají z jiných, leckdy i podvědomých příčin (zpětně hledají zdůvodnění apriorních názorů) a k diskriminačním cílům. Příčiny mohou mít psychologický základ nebo jsou důsledkem nesrozumitelné interpretace skutečnosti. Takový projev lze spatřovat například v argumentaci některých fašistů, kteří svůj antisemitismus často označovali za sebeobranu. „Žádný z národů“, píše se v Hanácké republice roku 1923, „není tak nebezpečný celku jako židovstvo, které míří svou mezinárodní angažovaností ke světovládě“ (Hanácká republika 1923b).

Z výše uvedených faktů vyplývá, že antisemitismus nebyl, až na výjimky, stěžejním tématem ani českých organizací s antisemitským programem. Bylo to dáno jistě i tím, že svůj nacionalistický program vytvářely především po vzoru italských fašistů, kteří převzali rasismus a antisemitismus teprve od nacistů. Primárními tématy českých fašistických organizací byl nacionalismus, namířený především proti Němcům,

antikomunismus (antimarxismus) a proti-Hradní antidemokratismus. Židé měli, podle fašistické argumentace, podstatné zastoupení ve všech nenáviděných oblastech, a tak se logicky stali terčem jejich výpadů a útoků. Antisemitismus tak byl u většiny z těchto organizací jen vedlejším, populisticky výhodným produktem, nikoli hnutím jako takovým.

Přeceněním lidového a latentního antisemitismu by mohla vzniknout představa, že již předmnichovská republika byla antisemitská. Považuji proto nejen za zajímavé, ale přímo nutné zasadit antisemitské projevy do celkového obrazu společnosti a vnímání antisemitismu samotnými účastníky. K tomu výborně poslouží již zmíněná unikátní studie Židovského muzea v Praze, které zaznamenalo výpovědi 638 židů, kteří prožili 2. sv. válku i období předcházející. Z ní vychází najevo, že předmnichovská republika nijak antisemitská nebyla.

Posouzením 408 výpovědí zjišťujeme, že 41 % osob se nikdy s projevy antisemitismu za 1. republiky nesetkalo. S mírným antisemitismem se setkalo 38 % osob, se závažným 12 % a s antisemitismem teprve po září 1938 se setkalo 9 % osob. Z toho lze dovodit, že antisemitismus za 1. republiky byl zvláště v českých zemích mírný. V okolních zemích, jako Německo, Polsko, Maďarsko i ve východních oblastech republiky, na Slovensku a Podkarpatské Rusi, byly protižidovské projevy podstatně výraznější (Hyndráková, Lorencová 1999).

Ti, kteří se s projevy antisemitismu setkali ve výraznější podobě (12 %), vzpomínali na verbální projevy, nadávky, pokřikování, házení kamenů, ale také na antisemitismus ze strany učitelů, profesorů²⁴. Verbální napadání židovských dětí mívalo často podobu dětských půtek, kdy křesťanské děti pokřikovaly na židovské, a ty jim odpovídaly v podobném tónu. Nezanedbatelnou úlohu bezpochyby sehrála církev a zejména výuka katolického náboženství s důrazem na ukřižování Krista. 37 svědků (9 %) uvedlo, že se s antisemitismem setkalo až po roce 1938, kdy to pro ně bylo zcela neočekávané a zraňující. Svědkové měli na mysli protižidovský postoj ze strany sousedů, spolupracovníků, spolužáků atd., protože s oficiálním antisemitismem, provázeným

²⁴ Např. v jedné z výpovědí se uvádí: „Například můj profesor dějepisu kandidoval v roce 1935 ve volbách na Letné pod heslem: Proti křivým nosům volte číslo osm.“ (Hyndráková, Lorencová 1999).

škálou protižidovských zákazů a nařízení, běsněním části tisku apod. se v této době už každodenně setkávali všichni židé.

Jednou z hlavních příčin relativně mírného antisemitismu v českých zemích za 1. republiky byla jistě silná asimilace židů a pozitivní vliv hradní politiky.

Jedním ze závěrů analýzy je zjištění, že různé organizace s antisemitským programem byly udržovány stále stejnými lidmi, malou skupinou fašistických aktivistů. Například František Mareš se objevuje jako klíčová postava Klubu Červenobílých, Národní obce fašistické, Obrany Slovanů, Svazu slovanských fašistů, Vlajky a Národní fronty. Podobně se angažoval i Viktor Dyk, který se stal ctěnou autoritou v Národním hnutí i ve Vlajce. Robert Mach, tajemník Československých fašistů a plamenný řečník Národní obce fašistické.

ANTISEMITISMUS 1938 – 1948

Druhá republika

Období druhé světové války bylo i pro české židy katastrofou. Krizové období tzv. druhé republiky (září 1938 – březen 1939) přineslo „s probuzením běsů“ i vzestup českého antisemitismu, což úzce souviselo s krizí demokracie, s deziluzí z neúspěchu „masarykovského projektu“, s odsuzováním hodnot a celkového uspořádání tzv. první republiky. Hned po Mnichovu v říjnu 1938 začaly mnohé organizace požadovat očistu českého národa od nenárodních živlů. Velká část českého tisku vyzývala k řešení židovské otázky a zvláště silně útočila na židovské uprchlíky, kteří se před nacistickým pronásledováním uchýlili do českých zemí z jiných zemí. Nyní se ukázalo, jak mnohými byli židé stále považováni nikoliv za spoluobčany, ale za cizí, ne-český element navíc destruktivní a stále spojovaný s Němci. Jak uvádí H. Krejčová: „*V představě českých antisemitů byl každý žid dobrým prototypem Němce.*“ (Krejčová in Hoensch, Biman, Lipták 1999, str. 148). Jako takoví se v době národní krize stali židé obligátním terčem českých fašisticko nacionalistických skupin, paradoxně naplňujících argumentaci a zájmy nacistického Německa. Že nešlo o ojedinělé projevy dokazuje i razantní reakce USA, které vyhlásily bojkot československého zboží

s odůvodněním, že jde o protižidovské tažení v Československu (Krejčová in Hoensch, Biman, Lipták 1999, str. 148).

Charakteristickou ukázkou je článek v republikánském (agrárním) Venkově z prosince 1938: „*My mladí chceme žít. Vidíme však v cestě mnoho překážek. Chceme je odstranit. [...] Chceme, aby pouze pracující člověk byl účasten výsledků lidské práce. [...] To jest kamenem úrazu, že naše hospodářství jest i v rukou nečeských. Nebude skutečné politické svobody bez svobody hospodářské. [...] Kdo u nás hospodářsky vládne? Kdo má vinu, poznáte na nízkých mzdách, nezaměstnanosti, zatím co ti jiní žijí v přepychu. Ti jiní činí asi 3 procenta v národě a otročí nás. Proč? Protože je vlastně neznáme, protože jsme příliš důvěřiví. Tvořili pro nás ideály a slibovali nám cizími ústy vzdušné zámky. My jsme za ony ideály bojovali a oni se zatím zmocnili značné části národního majetku, ovládli nás hospodářsky a počali ovládat i politicky. My jsme pracovali, a chudli jsme - zatím co oni nic nedělali a bohatli. Chcete je hledat? Nenajdete jich tam, kde se pracuje, ale všude tam, kde se kšeftuje. Najdete je v obchodech všeho druhu, v bankách, v divadlech, filmu, advokátních kancelářích, v lékařských ordinacích, místo pro zaměstnance je určeno vám, jim patří vedení podniků. Najdete je v kavárnách, barech, na cestách do ciziny, v přepychových lázních. Jsou chytří. Mýlí vás českým jménem akciových a jiných společností. Pozorujte, ptejte se. Ti lidé chtějí být ve všech politických směrech, sázejí na všechny karty, jen aby se udrželi při moci a rozšířili tu, kterou již mají. Uvažujte, že tito lidé nemohou žít bez vás. Nepodléhejte jim, věřte raději svým. Všude, kde se získávají peníze bez práce, bez tvoření hodnot, bez zdání protihodnoty, narazí se na ně, najdete je jako vedoucí osoby. [...] Malou otázku na konec: Poznáte je?“ (Venkov 1938, str. 5).*

Zvláště hanebný byl postoj 2. republiky (vlády i společnosti) k židům (stejně však i k německým antifašistům) ze Sudet, kteří se po uzavření mnichovské dohody a zvláště po tzv. Křišťálové noci²⁵ snažili uprchnout do českého vnitrozemí. Odsun ze Sudet se týkal kromě více než 120 tisíc akceptovaných „etnických Čechů“ také zhruba 17 tisíc židů. Především ti z nich, kteří neměli uvedenu českou národnost, nebyli,

²⁵ Pogrom, který propukl v celém Německu a Sudetech v noci z 9. na 10. listopad 1938 trval někde až do 11. listopadu. Byla vypálena převážná část synagog a židovských modliteben, byly vypleněny židovské obchody a podniky. Bylo hlášeno zhruba 7500 zdemolovaných židovských obchodů. Přímou při pogromu bylo zabito téměř 100 Židů a zhruba 30 jich bylo odvečeno do koncentračních táborů Dachau, Buchenwald a Sachsenhausen.

přesto že šlo o občany ČR, přes nové hranice vpuštění. E. Tabery cituje hlášení jedné kontrolní stanice, že odesílá zpět na území zabrané Říši: „*všechny dosud příšlé židy, i když se vypovězení návratu všemi prostředky brání, prohlašující, že jim tam jde o život, následkem čehož dochází na nádraží k pohnutým scénám.*“ (Tabery 2006, s. 64-68). Ve stejném sdělení uvádí, že lidé po Křišťálové noci na loukách bez pomoci mrzli, umírali, ženy rodily a pomoc přišla až po 3 týdnech, když vláda Velké Británie slíbila pomoc pro židovské a antifašistické uprchlíky ze Sudet.

Jednou z vůdčích osobností nacionalistického xenofobního proudu se stal Radola Gajda, který stál v listopadu 1938 u zrodu Národního tábora československého se silně protižidovským programem (Kuklík, Gebhart 2004). Obdobně antisemitský však byl i program mládežnické organizace vládní Strany národní jednoty, jejímiž členy nesměli být Židé. Ve svém programovém prohlášení hned za preambulí definují židy jako jinonárodní menšinu, jejichž práva budou řešena zvláštním zákonem. Židem byl podle tohoto programu každý, jehož alespoň jeden prarodič byl židovského náboženství. Program dále požadoval vyloučení židů z veřejného života a vystěhování ze země (Kuklík, Gebhart 2004, str. 119). Avšak nejen radikální mládežnická organizace byla ve svých projevech antisemitská. Sama Strana národní jednoty požadovala ve svých Zásadách kulturní politiky o vyloučení židovského vlivu ze všech kulturních oborů (Kuklík, Gebhart 2004, str. 188).

Mezi další nově vzniklé organizace s antisemitským programem patřila Stříbrného Národní liga, Gajdova Národní obec fašistická a skupina kolem revue Brázda Akce národní obrody.

Ale nešlo jen o extremistické skupiny a laxnost širší veřejnosti. Židé byli již bezprostředně Mnichovu omezováni ve výkonu povolání a propouštění ze státní správy. Lékařské, advokátní a další profesní organizace usilovaly o vyloučení židů a odstranění nepříjemné konkurence, židovští studenti byli vyloučeni ze studia na některých fakultách, především lékařské a právnické. Profesní komory českých lékařů, právníků a techniků žádají již počátkem října 1938 ve společném dopise ministerstvo vnitra, „*aby pro budoucnost vůbec nebylo přípustno, v zájmu nejdůležitějších statků národa, aby povolání lékařská, právnická a technická byla vykonávána Židy.*“ (Tabery 2006). Ústřední jednota čsl. lékařů v prosinci 1938

vyškrtla ze seznamu lékařů, kteří mohou uzavírat smlouvy se subjekty nemocničního pojištění, „*všechny cizince a židy bez rozdílu.*“ (Večer 1938 in Krejčová in Hoensch, Biman, Lipták 1999, str. 151).

Závažně negativní dopad na veřejné mínění měly agresivní antisemitské výpady vlivných katolických spisovatelů (např. Jaroslava Durycha) publikujících např. v časopisech *Národní obnova*, *Znova*, *Večer*, *Řád*, *Brázda*. V listopadu 1938 např. časopis *Znova* napsal, že Mnichov byl božím trestem za to, že Československé republiky vládla „*židozednářská vláda chránící všechny možné minority, nikoli však vládnoucí národ Čechů, Slováků a Rusínů*“ (Tabery 2006). Především tito spisovatelé založili Národní kulturní radu, která požadovala zákaz rozvrzatých knih a především „*nekompromisní řešení židovské otázky*“ (Tabery 2006).

Stejně jako tomu bylo v Německu i české průmyslové kruhy spatřovaly v židovském majetku bohatou kořist. Byl omezován volný převod majetku emigrantů do zahraničí. Antisemitskou štvanicí podporoval vnější tlak nacistického Německa. Československému ministru zahraničí F. Chvalkovskému při návštěvě Berlína 21. ledna 1939 vytkl Adolf Hitler nedostatečnou rozhodnost při řešení "židovské otázky" v Československu. Bezprostředně poté rozhodla vláda o propouštění státních zaměstnanců židovského původu. Vláda přijala též nařízení o přezkoumání státního občanství zaměřené proti Židům, kteří nebyli české nebo slovenské národnosti. Na emigranty žijící v Československu byl vyvíjen tlak k opuštění země a mohla jim být na základě rozhodnutí vlády ukládána různá omezení. Československá vláda byla ve svých protizidovských aktivitách limitována prakticky jen obavami z bojkotu československého zboží na západních trzích a jednáním o zahraniční půjčce, která by odlehčila přetíženým financím druhé republiky (Hahn 1994). Půjčka byla totiž vázána na dodržování práv židovského obyvatelstva a část z ní měla být použita k financování židovské emigrace. Zahraniční pomoc židovskému obyvatelstvu zahrnovala i záchranu 660 židovských dětí, které se podařilo vyvézt do Velké Británie v rámci mise N. Wintona. Naopak k diskriminačním a rasistickým aktům vlády tzv. 2. republiky je třeba přičíst i zřízení koncentračního tábora pro Romy v Letech u Písku. K málu pozitiv druharepublikové vlády patří, že nepřistoupila k zatýkání ani procesování židů ani jednotlivých prvorepublikových osobností.

Protektorát Čechy a Morava

V době zřízení Protektorátu Čechy a Morava žilo na jeho území přibližně 120 tisíc židů, vůči nimž nacisté postupně aplikovali svou genocidní antisemitskou politiku. Pro naši práci je však podstatná především role české vlády a stav české společnosti. Protektorátní vláda měla především zájem na převedení židovského majetku do vládních rukou. Tím se kromě jiného chtěla bránit obávané germanizaci. Nedlouho po vyhlášení Protektorátu se začaly omezovat práva a svobody židovských obyvatel. Vzedmutý antisemitismus a diskriminace druhé republiky po okupaci plynule přerostly v praktickou cílevědomou protižidovskou politiku.

Protektorátní vláda již na své první schůzi zakázala židovským lékařům výkon praxe ve veřejných institucích a vzala na vědomí zastavení praxe židovských advokátů ze strany advokátní komory. Židé měli být odstraněni ze všech vedoucích míst v průmyslových podnicích a dalších organizacích. Bylo schváleno vydání zvláštních nálepek k označení „árijských“ obchodů. Další opatření protektorátní vlády směřovala k zamezení volného nakládání s židovským majetkem a k jeho přebírání do české správy. To ale nebylo říšským protektorem Konstantinem von Neurathem schváleno, neboť okupační úřady a německé průmyslové kruhy nebyly ochotné připustit arizaci židovského majetku do českých rukou²⁶. Říšský protektor převzal iniciativu v protižidovské legislativě teprve v červnu 1939, kdy nařízením o židovském majetku byla na území Protektorátu pro definici židovství poprvé uplatněna rasová kritéria norimberských zákonů.

Židům byl zakázán vstup do některých ulic, náměstí, parků, lesů a dalších veřejných míst. Od září 1939 se nesměli po 20. hodině zdržovat mimo svůj byt. Od listopadu 1940 nesměli židé bez zvláštního povolení opustit - byť jen na přechodnou dobu - své bydliště. Židé nesměli navštěvovat divadla, kina, hostince, kavárny, plovárny, knihovny ani další sportovní a zábavní zařízení. V městských hromadných dopravních prostředcích byli omezeni na plošinu posledního vozu, na železnici nesměli používat jídelní ani spací vozy a směli jezdit pouze nejnižší třídou, opět pouze v posledním vagónu. Měli zakázán vstup do čekáren a dalších nádražních zařízení. Byly pro ně omezeny nákupní hodiny na dvakrát dvě hodiny a později pouze na dvě

²⁶ Protižidovská politika po zřízení Protektorátu Čechy a Morava, Institut Tereziánské iniciativy (<http://www.holocaustholocaust.cz/cz2/history/jew/czech/prot>)

hodiny denně. Židům byly odebrány rozhlasové přístroje, byli omezováni v odběru potravin, nesměli chovat domácí zvířata. V rámci tzv. arizace židovského majetku museli přihlásit veškerý svůj majetek, počínaje uměleckými předměty, šperky, nemovitým majetkem, či rozhlasovými přístroji, bankovními konty a pojistkami konče. S tímto majetkem nesměli volně nakládat a později byl zabaven ve prospěch Říše. Byli vyháněni ze svých bytů a museli se často po více rodinách sestěhovat do jednoho bytu.

Vládní nařízení z října 1939 umožnilo propouštění židů ze zaměstnání bez nároku na náhradu a další zaopatřovací dávky. Židé podléhali pracovní povinnosti, neměli nárok na placenou dovolenou, museli být odděleni od ostatních zaměstnanců, neplatila pro ně ustanovení o ochraně práce ani omezení pracovní doby. Židovské děti byly vyloučeny z návštěvy německých a od srpna 1940 i českých veřejných i soukromých škol. Od března 1941 byly zakázány i tzv. přeškolovací kurzy pořádané židovskou náboženskou obcí a od července 1942 i vyučování v židovských školách (i řes zákaz soukromého vyučování byla pro židovské děti tajně organizována školní výuka). Pro vydělení židů ze společnosti byla důležitá jasná identifikace. Od března 1940 byly občanské legitimace židů označeny písmenem „J“ (Jude - žid). Od 1. září 1941 museli Židé starší 6 let vycházet na veřejnost pouze se žlutou šesticípou hvězdou s nápisem „Jude“ na oděvu. Protektorátní občané byli zároveň v tisku varováni, aby neprojevovali k takto označeným židům sympatie, jinak by i s nimi mohlo být nakládáno jako se židy. Kolem židů bylo vytvořeno „ghetto beze zdí“. V roce 1941 skončila povolená emigrace židů z Protektorátu do Palestiny, vzniklo terezínské ghetto a v listopadu byly zahájeny pravidelné deportace.

Antisemitská politika třetí říše de facto obnovila všechna antisemitská opatření stanovená středověkým Kanonickým zákonem mezi lety 306 a 1434 (Messadié 2000), která určovala postavení židů ve středověké Evropě, a doplnila k tomu, slovy Zygmunta Baumanna, „výdobytek moderní společnosti – Holocaust“ (Baumann 2003).

Akce českých fašistů ani antisemitská opatření vlády, byť přijatá ještě před ustavením protektorátu, nikdy nenarazila na odsouzení majoritní české společnosti. Nezískala však zřejmě ani aktivní masovou podporu ve smyslu pogromistických nálad. Někteří

historikové uvádějí, že aktivní antisemitismus českého obyvatelstva byl za protektorátu téměř minimální (např. Lendvai 1971, str. 246). Mnozí Češi zřejmě v drobnostech pomáhali svým židovským přátelům a sousedům překonávat všeomezující zákazy a nařízení. Většina obyvatel se ale tváří v tvář pronásledování Židů chovala pasivně a lhostejně. Mnozí se ani nezajímali, kam jejich sousedé vlastně zmizeli. To bylo dáno i nedostatkem informací o tom, co se vlastně s deportovanými židy skutečně děje. Pro mnohé bylo obrovským šokem, když se po konci války začaly objevovat fotografie koncentračních táborů.

Stejně jako za 1. světové války v legiích bojovali židovští vojáci v zahraničních jednotkách i za 2. světové války. Je pozoruhodné, že i zde se setkávali s projevy antisemitismu (Tauber 2006) a tragické, že po válce byli vystaveni buď nové perzekuci, pokud bojovali na Západě, nebo anonymitě, pokud bojovali na Východě. Do publikací E. Kulky (Kulka 1990, Kulka 1992) se v rámci komunistického státního antisemitismu o podílu židovských vojáků na zahraničním odboji (včetně Svobodovy jednotky) nesmělo psát.

Poválečné období 1945 - 1948

Toto období, komunisty označované za přerůstání národně osvobozené revoluce v revoluci socialistickou, nebo-li vytváření podmínek pro převzetí moci, je rozporuplné, velmi složité, stále málo prozkoumané a v mnoha ohledech závažné. To se týká i mapování českého antisemitismu. Stalo se mnoho událostí, jejichž podstata byla jiná, než jak byla předkládána, jejichž průběh byl jiný, než jak je dnes tradován a jejichž motivace byla mnohdy jiná, než se zdálo či je uváděno. Šlo o tvrdý boj o moc a majetek, boj o to temnější, že se odehrával za poválečného rozvratu hodnot, za klíčové cizí (sovětské) manipulace a že k čelným motivacím patřilo upevnění neoprávněných zisků a zakrytí zločinů z okupační doby arizace, kolaborace a udávání. (Hejl 1990) Byla to doba, kdy jedna totalita ještě doznívala a druhá se již rodila.

V poválečném období došlo k mnohým extrémním projevům etnického násilí a čistek vrcholícím událostmi kolem vyhnání německého obyvatelstva. Tyto akce postihly často i německy mluvící československé židy, kteří přežili holocaust a vrátili se z koncentračních táborů – etnicita byla nadřazena mravnosti, bezúhonnosti židů i zásluhám antifašistů. „Čeští židé považovaní kvůli své přiznané němčině úředně za

Němce často museli po návratu z koncentráku nosit jako ostatní Němcibílé pásy, dostali jen potravinové lístky pro Němce se značně menšími přídělky, protože nemohli dostat občanství, neměli nárok na získání bytu ani práce. Byl jim snížen plat o 20 %, nedostávali penzi. Někteří byli dokonce vyhnáni s většinou českých Němců do Německa“ (Švehla 2006, s. 90-97).

Kromě fyzických a existenčních příkoří se majoritní česká společnost provinila na svých židovských spoluobčanech i majetkově. O majetek šlo často především. Český stát prohrál arizovaný majetek s německými okupanty, ale vyhrál jej po válce s židovskými náboženskými obcemi – např. tzv. terezínskou podstatu (majetek zajištěný při osvobození Terezína). V roce 1947 byl přijat zákon o Likvidačním fondu měnovém, který sloučil do Fondu národní obnovy a posléze včlenil do státního rozpočtu židovský a dosud nevrácený arizovaný majetek s majetkem po válce vyvlastněným. Na židovské straně šlo nejen o tzv. odúmrtě, ale také o dosud nevyřízené pohledávky.

Po návratu z koncentračních táborů nejen že židé nalézali jen trosky svých rodin, ale setkávali se vesměs s nevstřícností: byty byly obsazené (nejprve arizátory a po nich Čechy), movitý majetek ukrytý u sousedů a známých, byl často zapřen, žádosti o navrácení nemovitého majetku se neúměrně vlekly, často byly pod různými záminkami zamítnuty, zasahovaly do nich znárodňovací dekrety a po únoru 1948 bylo vše většinou vyřešeno diktaturou proletariátu. Z 16 000 žádostí o vrácení arizovaných domů byla do konce roku ¹⁹⁴⁷ kladně vyřízena jen asi pětina (Švehla, Nepalová 1999). Kruté hry byly hrány s německy mluvícími židy, kteří museli po návratu z koncentračních táborů dokazovat, že se neprovinili germanizováním – že nepodporovali německé spolky, školy, že nenutili zaměstnance, aby s nimi hovořili německy (Švehla 2006).

V důsledku nepřátelského prostředí s problematickými restitucemi a znárodňováním řada židů emigrovala – v prvních 5 letech po osvobození (1945-1950) šlo asi o 25 000 lidí, tedy zhruba 60 % těch, kdo přežili z původní židovské populace v ČR holocaust. (Pěkný 2001, s. 143). Zajímavý postřeh zazněl v televizním dokumentu o humanitárním pracovníkovi P. Pitterovi (režie T. Škrdlant) – Československý červený kříž vyvíjel úsilí v souvislosti se zavlčenými českými dětmi (vesměs lidické děti), ale

byl značně laxní v souvislosti s pátráním po rodinách bezprizorních dětí židovských či německých (Škrdlant 2006).

ANTISEMITISMUS V ČR V LETECH 1948 – 1989

Antisemitismus za komunistického režimu je závažnou kapitolou židovských dějin. Jde o dobu, ve které vyrůstala a osobnostně se formovala většina současníků a mnozí dosud aktivní představitelé českých elit. Je proto velmi podstatné pokusit se porozumět, co se v té době dělo, abychom lépe porozuměli aktuální situaci. Taková práce by zasluhovala jistě mnohem větší prostor, než jaký jí lze vyhradit zde. Pro účel této práce se pokusím shrnout jen hlavní antisemitské projevy, zjistit, kdy a proč se objevovaly a jaký význam měly pro českou společnost ve srovnání s ostatními obdobími.

Považuji za vhodné nejprve krátce popsat ideologický rámec, ve kterém se v tomto období budeme pohybovat. Základním proklamovaným (ale v praxi nikdy nedodržovaným) postojem marxisticko-leninské ideologie ke společenským skupinám je, že nerozlišuje židy, muslimy nebo křesťany, ale pouze třídy a jejich zájmy. V komunistické zemi by tak žádný takový problém jako antisemitismus neměl existovat. Jaká však byla realita? Tisícileté povědomí evropského antisemitismu nemohlo pochopitelně jen tak zmizet a navíc bylo umocněno a zneužito zájmy diktatury. Vypořádání se společenskými problémy se odehrávalo ve zcela opačném směru, než jak jistě mnozí váleční přeživší předpokládali. Mírového, bezkonfliktního soužití se nemělo docílit vyřešením problémů, ale jejich odříznutím, popřením a přejmenováním. Totalitní komunistický stát nemůže ze své podstaty tolerovat žádné autonomní etnické, náboženské nebo jiné společenské či kulturní skupiny. Naopak revoluční hnutí, poté co zvítězí, inklinuje k hledání dalšího nepřítele, kterým ospravedlňuje své totalitní vládnoucí nástroje i v době vítězství. Ze své podstaty tak komunismus používá mocenskou techniku hledání nepřátel, respektive obětních beránků, které využívá k vyvolání atmosféry strachu, konfliktů a boje uvnitř systému. „Komunistické hnutí je snůška spiknutí, konspirací, zrad, slídění po smyšlených nebo potencionálních nepřátelích.“ (Lendvai 1971, str. 13).

Pro lepší porozumění tehdejší situace: Z předválečných 360 000 židů přežila v Československu holocaust pouze asi pětina, tedy 72.000. Do roku 1950 jich zhruba tři čtvrtiny emigrovalo, v Československu se tedy vyskytovalo necelých 20.000 židů z celkových 14.000.000 obyvatel. (Lendvai 1971, str. 247). Navíc, převážná většina těchto židů byla zcela asimilována a mnozí, zvláště po holocaustu, necítili ke svému židovství pevné pouto.

Komunistické Československo zažilo dvě hlavní vlny vzednutí antisemitismu. První během stalinistických 50. let v souvislosti s procesem Rudolfa Slánského. Druhá se pak odehrála v době tzv. pražského jara a při jeho potlačení v rámci reakčního hnutí proti demokratizující skupině tzv. osmašedesátníků. Šlo o projevy státního antisemitismu, který zneužíval všech možností státní moci.

Jak již bylo řečeno, komunistický režim formálně „nemůže být antisemitský“. Terčem útoků komunistického antisemitismu proto sice byli židé, ale nikoli proto, že jsou židé, ale že jsou sionisté. Komunistický antisionismus byl výplodem sovětských manipulátorů, kteří zneužili ověřený motiv světového židovského spiknutí. Aktualizovaná verze Protokolů sionských mudrců a nacistické slogany byly jen lehce upraveny, aby odpovídaly nové situaci. Komunistická propaganda přepracovala nacisty používaný nejúspěšnější mýtus o židovském spiknutí a místo o „všemocných židech“ začala od roku 1951 hovořit o sionistech a sionistickém komplotu. Židé, kteří měli ve většině případů jen minimální židovské cítění, byli odsuzováni jako sionisté a jako takoví pak jako pátá kolona v socialistických zemích. Mezinárodní sionistická kooperace „je zbraní americké globální imperialistické strategie a nástroj psychologického nátlaku proti socialistickým zemím.“ (Ivanov 1969 in Lendvai 1979, str. 5.²⁷

Jedním z prvních antisemitských projevů po komunistickém převratu v únoru 1948 byl projev Václava Kopeckého, tehdejšího náměstka předsedy vlády na jaře 1949 v Teplicích. Jeho řeč spustila mediální kampaň antisemitských urážek (Yegar 1997, str. 175), po níž do konce roku 1949. emigrovalo z 54 000 českých židů celých 30 000. Další závažný antisemitský (antisionistický) projev přednesl tehdejší předseda vlády A. Zápotocký v prosinci 1951 jako bezprostřední předzvěst procesů se sionisty.

²⁷ První vydání vyšlo v nákladu 75.000 kusů s pozitivním hodnocením předních sovětských kritiků.

Proces s Rudolfem Slánským, generálním tajemníkem ÚV KSČ, brutalita s jakou byl veden, i popravky, kterými byl zakončen, byly případem nejostřejšího politického antisemitismu a součástí systémového pronásledování židů. Souvisel s umělým vyprodukováním nového úhlavního nepřítele - sionismu. Zajímavostí je, že politické (monstr)procesy začaly ke konci roku 1949, kdy byli zatčeni Eugen Löbl, náměstek ministra zahraničního obchodu, a Vilém Nový, šéfredaktor Rudého práva. Následovalo zatčení Otto Šlinga (jednoho z mála židů ve vedoucích pozicích strany) a Marie Švermové. V těchto případech však ještě nebylo použito antisionismu, naopak, část obvinění se týkala spiknutí proti R. Slánskému. K propuknutí antisemitského antisionismu došlo až v roce 1951, kdy sovětské poradci změnili frazeologii z „buržoazních nacionalistů“ na „sionisty“ (Lendvai 1979, str. 251) a vyžádali si zatčení Rudolfa Slánského – vše souviselo s vývojem na Blízkém Východě a s přípravou zamýšlených, ale Stalinovou smrtí později přerušovaných, antisionistických procesů v Sovětském svazu (procesy s židovskými lékaři). Se zahájením Slánského procesu, kterému předcházelo zatčení dvou izraelských občanů, Orena a Orensteina, byla rozšířena a rozdmýchána představa, že každý žid je bez ohledu na dosavadní politické jednání tajný stoupenec sionistického spiknutí. V souvislosti s procesem se Slánským a s dalšími „sionisty“ byly propuštěny ze zaměstnání tisíce a uvězněny stovky židů, ale i ne-židů, kteří byli za židy označeni, respektive byli označeni za sionistické špióny (včetně V. Clementise, G. Husáka, J. Smrkovského).

Jedním z domácích důvodů vyvolávání „džina“ antisemitismu bylo totální ovládnutí a vytvoření atmosféry strachu, podezřívavosti a nejistoty. V takovém prostředí se jednak utvrzuje potřeba silné, jednotné (nad)vlády a jednak se křiví charaktery dezorientovaných občanů, kteří snadněji než jindy propadají deziluzi, ignoranci k bezpráví, ale i ochotě spolupracovat s tajnou bezpečností. Ostatně procesy byly provázeny masovými souhlasnými „vystoupeními lidu“, požadujícími nejpřísnější tresty pro sionistické zrádce. Naopak společenský odpor byl úměrně poměrům diktatury minimální – i proto se sluší připomenout ojedinělý protest zakládajícího člena KSČ a jejího významného funkcionáře Karla Kreibicha, který písemně požadoval zastavení antisemitské kampaně. Atmosféru zklamání a strachu z nové vlny antisemitismu mezi českými židy, včetně těch, kteří po okupaci vstoupili do KSČ,

zachytil literárně např. O. Pavel (Pavel 2002)²⁸. Kromě procesování a dalších represálií byly v 50. letech zrušeny židovské spolky a činnost židovských náboženských obcí (z asi 130 předválečných jich působilo po roce 1948 jen 9) byla omezena na náboženské úkony.

Ani po Stalinově smrti a odsouzení kultu osobnosti na XX. sjezdu KSSS v roce 1956 však politický a kulturní antisemitismus v ČR nevyhasl. Život Židovské náboženské obce ustrnul, byly přerušeny kontakty se zahraničními židovskými organizacemi, žádosti o vystěhování do Izraele vedly ke ztrátě zaměstnání, někdy i bytu: Příkladem antisemitského myšlení a argumentování byl skandál kolem inscenace Alfréda Radoka „Otevírání studánek“ pro Laternu magiku v roce 1960. Ideolog Václav Kopecký (mimo jiné implementoval v roce 1949 do českého umění sovětskou metodu socialistického realismu) označil při schvalovacím předvádění program za špatný, ideologicky přímo zhoubný projev židovského expresionismu, zakázal uvedení a přikázal zničení filmové složky. Radok pak už přes předchozí mezinárodní úspěch na Světové výstavě v Bruselu s Laternou nikdy nespolupracoval a několik let o něm nebylo radno vůbec mluvit (Stehlíková 2006).

Podruhé byl antisemitismus na vrcholu v době pražského jara. Opět šlo o imputovaný politický antisemitismus, který vyvolával tradiční stereotypy a vnášel pocit nejistoty a strachu do progresivního hnutí. Politický antisemitismus se znovu vzedmul po šestidenní válce na Blízkém východě. U řady českých intelektuálů však antisemitské, respektive antisionistické vládní vystupování vyvolávalo odpor a reagovali otevřenými projevy sympatií k Izraeli (mezi nejznámější patří P. Kohout, J. Procházka, A. Lustig, L. Mňačko, E. Goldstücker). Demokratizační hnutí navíc usilovalo o narovnání vztahů s Izraelem. Vysloužilo si tak nálepku sionistů a jeho stoupenci čelili mnohým antisemitským projevům. Eugen Löbl, ministr zahraničního obchodu procesovaný v 50. letech, například hovoří o stovkách antisemitských dopisů, které v té době dostávaly reformistické noviny a jejich hlavní stoupenci (Löbl in Lendvai 1971). Mezi hlavní veřejné terče této druhé antisemitské vlny patřil profesor Goldstücker, toho času předseda Svazu spisovatelů, bývalý velvyslanec v Izraeli odsouzený na doživotí v procesu se Slánským. Antisemitská vlna měla sloužit k diskreditaci reformního

²⁸ Ve své povídce Běh Prahou popisuje zklamání svého otce, nadšeného člena Komunistické strany, při shledání, že Rudé právo začalo označovat osoby židovského původu.

hnutí. Avšak, jak poukazuje Lendvai, při tak malém počtu židů ve významnějších společenských pozicích byl režim nucen židy „vyrábět“. Za židy začali být označováni i nepohodlní ne-židé, které bylo potřeba zařadit k sionistickému spiknutí (O. Šik, J. Hájek, P. Kohout).

Politický antisemitismus byl v obou popisovaných případech imputovaný zvenčí. Protižidovské předsudky byly účelově využity k odstranění reformního hnutí a upevnění sovětské hegemonie. Za obětního beránka byl vybrán tradičně „úspěšný“ cíl – židé. Současně je třeba říci, že tento politický antisemitismus byl českými reformními intelektuály odmítán a svým způsobem se tím politický antisemitismus výrazně zdiskreditoval. Současně však pokračovaly i obecné antisemitské obstrukce bránící nejen normalizaci židovského života, ale také popularizaci židovské tematiky – např. na základě intervence diplomatů arabských států byla stažena z oběhu série známek s judaistickou tematikou vydaná k miléniu židovského usídlení v Českých zemích. Byl také zrušen plánovaný oslav milénia. Od úmrtí R. Federa v roce 1970 byly české země 14 let bez vrchního rabína.

ANTISEMITISMUS V ČR V LETECH 1989 – 2003

Nastolení demokratického režimu po tzv. sametové revoluci v roce 1989 znamenalo ukončení politického (státního) antisemitismu totalitního komunistického režimu. Současně však tato změna přinesla i nové problémy spojené s vytvářením pluralitního politického systému a s utvářením antidemokratických skupin především ultrapravicového politického spektra²⁹. Tak, jak se Česká republika politicky a vojensky etablovala do západní civilizace, začala se dostávat i do ohrožení ze strany proti-západních uskupení, při jejichž útocích jsou terčem mnohdy i židovské cíle. Do těchto řad patří fundamentalističtí militantní islamisté (v této práci je budu označovat jen jako – islamisty) a někteří levicoví extremisté.

Data o antisemitismu v Československu a následně České republice od roku 1989 do roku 2003 jsou téměř mizivá. Ani státní bezpečnostní složky ani nestátní organizace se nevěnovaly sběru dat o antisemitských projevech. Velmi kvalitně je však zpracované působení české ultrapravice, která představuje i dodnes hlavní antisemitskou entitu.

Předním zdrojem antisemitismu u nás je ultrapravice. První náznaky organizovaného ultrapravicového hnutí se mezi českou mládeží začaly objevovat až v pozdních osmdesátých letech spolu s proniknutím, tehdy ještě marginálního, hnutí skinheads na naše území. Před rokem 1989 tvořili skinheads součást punkové subkultury, která se sice projevovala protestně, ale bez jasného ideologického kontextu. Během první poloviny devadesátých let se však hnutí skinheads v České republice etablovalo jako subkultura, která záhy přijala výše uvedené myšlenky typické pro pravicově-extremistický směr.

Mareš definuje tři základní etapy vývoje české ultrapravice po roce 1989 (Mareš 2003, str. 181): 1989-1992, 1993-1998, 1999-2002. Toto dělení použiji pro rozčlenění mnou sledovaného období a doplním jej o další etapu, která navazuje na rok 2002 a která je charakteristická ustálením ultrapravicové scény a propracováním jednotlivých jejích složek a aktivit.

²⁹ Pro pojmy „extremismus“, „ultrapravice“ apod. se budu držet modelu extremismu R. Stösse (Mareš 2003, str. 33). Škála má demokratický střed, pravicový či levicový radikalismus a nakonec extremismus. Radikalismus a extremismus má společného jmenovatele ultra-levice/pravice. Radikalismus ještě spadá do ústavního spektra.

První etapa (1989-1992)

V letech 1989-1992 došlo k vytvoření a etablování ultrapravice v ČR. V této době byla nejaktivnějším uskupením SPR-RSČ v čele s Miroslavem Sládkem. Z tohoto zdroje vzešla v roce 1990 i „Analýza 17. listopadu“ M. Dolejšího (Dolejší 1990) s mnoha antisemitskými obraty snad paradoxně typickými pro předchozí komunistický antisemitismus. Mezi tyto antisemitské teze patří teorie spiknutí, podle níž tajné i veřejné organizace financovaly Chartu 77. Dále zpráva obsahuje rozbor situace na Blízkém Východě, z níž vyplývá, že Izrael se pokouší o vytvoření tzv. Velkého Izraele (od Eufratu po Libyi). K dosažení tohoto cíle slouží rozklad SSSR, na čemž se podílí především USA, které jsou od roku 1948 vazalem Izraele. Autor dále varuje před „symbiózou Československa a Izraele“, která by vedla ke zhoršení vztahů s okolními křesťanskými zeměmi. Dolejšího text potvrzuje klasické stereotypy židů jako finančních loutkářů za politickou scénou, kteří stojí za úpadkem tradičních hodnot. *„Komunismus i kapitalismus vytvořil konzumní společnost, která je řízena výlučně regulací oběživa ... Peníze, to je žárlivý Bůh Izraele, který nestrpí vedle sebe žádného jiného Boha ... Zatímco politika je zdánlivě nadřazena peněžní moci, ve skutečnosti se stala její nevolnicí.“* Dolejšího Analýza 17. listopadu se stala základním výchozím ideologickým materiálem české ultrapravice, a to jak té umírněnější – radikální, tak krajní, extremistické.³⁰ Je zajímavým a charakteristickým paradoxem, že tato formálně (hodnoceno prezentujícím subjektem) ultrapravicová argumentace je založena na Marxově výroku „peníze jsou žárlivým bohem Izraele.“ (Marx 1975).

Dalším významným počinem osob okolo SPR-RSČ v tomto období bylo založení slovenského nakladatelství Agres, které začalo v roce 1991 vydávat i antisemitský časopis Týdeník politika. Mezi hlavní teze jeho redakce patří myšlenka, že židovská americká (sionistická) lobby se zasadila o vznik bolševismu, fašismu, nacismu a následně pak i o holocaust. Redakce vydala v roce 1992 nákladem 10 000 kusů publikaci „Kniežata zloby“, která byla de facto prepisem Protokolů sionských mudrců. Tato publikace byla dokonce projednávána i na schůzi České národní rady (Digitální knihovna ČNR 1992). Vrcholem bylo zveřejnění „Seznamu židů a židovských míšenců

³⁰ Příkladem může být server NSEC-88 (<http://www.nsec-88.org/clanky/17-listopad.html>): „Analýzu 17 Listopadu napsal Miroslav Dolejší, politický vězeň, který strávil 20 let v komunistických žalářích. Dnes již bohužel není mezi námi, zesnul před několika málo lety (roku 2001 – poznámka autora). Miroslav Dolejší byl velíkán českého národa a takových jako on nemáme mnoho. Zcela pochopil hru, kterou vrahové českého národa hrají a odhalil ji v Analýze 17 Listopadu.“

v české kultuře a politice“, které se dodnes objevuje v materiálech české ultrapravice³¹ (např. na stránkách tzv. Národního vzdělávacího institutu). Šéfredaktor Týdeníku politika, J. Tomáš, byl v září 1994 podmíněně odsouzen. M. Sládek se veřejně postavil na obranu Týdeníku politika před stíháním. Důvodem však nebyla podpora listu, který Sládka kritizoval a dokonce označil za zednáře, ale spíše obava z podobného zásahu vůči republikánskému tisku. Podle zdrojů z Odboru bezpečnostní politiky MV ČR byla protižidovská rétorika častá v časopise Alarm, který v Havlíčkově Brodě krátce vydával J. Karlík a republikánský poslanec J. Valenta (Mazel 1998, str. 205). Mezi členy strany se antisemitismus objevoval, což dokazuje případ stranické vývěsky v Děčíně, kde místní republikán vyvěsil seznam „židozednářů“ v české politice a označil je za vrahy národa. Ještě větší význam měl antisemitismus u Republikánské mládeže, jejíž členové se později stávali vůdčími postavami neonacisických organizací (např. T. Kebza či D. Dembinski). V roce 2004 byly některé články časopisu Týdeník politika tištěny na pokračování právě v republikánském Týdeníku Republika pod titulkem „Kdo vlastně řídí svět?“ (Týdeník Republika 2004).

Od roku 1990 se začalo formovat i samostatné skinheadské hnutí, a to především okolo hudební skupiny Orlík³². Ukázkovým a často citovaným se stal v této souvislosti výrok zpěváka skupiny Tři sestry, který na dotaz, co si myslí o druhé desce skupiny Orlík, odpověděl: „*Je to tam všechno navostro – cikáni a všichni tyhle ti šmejdi.*“ (Charvát in A2 2006). V této době se skinheads zaměřují na Rómy a černochoy, židé jsou pro ně příliš politický a abstraktní cíl.

Druhá etapa (1992-1998)

Ve druhé etapě se SPR-RSČ dostala s 387 026 hlasy do Poslanecké sněmovny (Volby 1992). Pro mnoho stoupenců ultrapravice však byl styl Sládkových republikánů nevyhovující, a proto se začaly utvářet i další samostatné ultrapravicové organizace. Některé byly více radikální – extremistické (Blood & Honour, Bohemia Hammerskins), jiné se naopak pokoušely o oficiální politickou činnost (Vlastenecká liga, Vlastenecká fronta). Vydávání Týdeníku politika bylo zastaveno, začaly se však vydávat samizdatové magaziny - tzv. ziny jako například Dnešek, později přejmenovaný na Pochodeň dneška a od r. 1997 Pochodeň zítřka.

³¹ Je však třeba poznamenat, že převážná většina osob židovského původu nebyla.

³² Nejznámější ukázkou rasismu a xenofobie jsou jejich písně Bílá liga a Dvoji metr.

V tomto období také začínal narůstat počet srazů ultrapravicových stoupenců na soukromých oslavách a koncertech. Koncerty tzv. „white power music“ (WP) byly pro příslušníky neonacistických skupin do rozmachu internetových redakcí (tj. přibližně až do konce začátku nového tisíciletí) hlavním prostředkem propagace, výdělku, ale i komunikace, která byla a je vzhledem k ilegalitě hnutí značně obtížná. V České republice vzniklo od roku 1990 přes 50 WP kapel, které vyprodukovaly okolo 60 hudebních nosičů. Podle O. Cakla, který neonacistickou scénu monitoruje od roku 1993, je jich však aktivních již jen kolem 8, zbytek se rozpadl a již neúčinkuje (Cakl 2004). Přesto české skupiny mají věhlas v zahraničí, písničky skupin Buldok a Excalibur občasně hraje americké neonacistické internetové rádio Resistance. Obě kapely patří ve své oblasti mezi světovou špičku: vystupují na koncertech v zahraničí, jsou vydávány u zahraničních kompilací společně s jinými kapelami a jejich CD lze koupit u distributorů WP hudby po celém světě.

Ročně se v Čechách a na Moravě uskuteční více než 20 koncertů, kde často vystoupí i zahraniční kapely - například britští Brutal Attack, Squadron či Battle Zone, slovenské Juden Mord a Krátký proces nebo němečtí Aryan Rebels. Díky své geografické poloze a benevolenci státních bezpečnostních složek je Česká republika vhodným místem pro pořádání podobných koncertů, kterých se účastnilo mnohdy i okolo 700 účastníků. Přístup policie k extremistickým koncertům popisuje O. Cakl: *„Opakovaně jsme byli svědky selhání jednotlivých představitelů státní správy. V roce 1996 jsme prvně dojeli na koncert pořádaný neonacistickou organizací Blood and Honour, které se účastnilo téměř 700 neonacistů, a hromadně slyšeli skandovat Sieg Heil. Pod okny stála stovka uniformovaných policistů i neuniformovaných kriminalistů a nikdo z nich nechtěl koncert ukončit. Tiskový mluvčí policie následně do kamer televizi sdělil, že skandování neslyšel a že tyto poznatky nemá ani nikdo jiný z přítomných policistů.“* (Cakl in Český helsinský výbor 2007).

V roce 1998 vyšla jedna z nejrozpracovanějších českých revizionistických publikací nazvaná „Osvětím, fakta versus fikce, nové a utajované poznatky o holocaustu“, jejímž autorem je Rudolf Seidel. Text je typickým revizionistickým materiálem, který se zaměřuje na popření masového vyvražďování evropských židů během holocaustu. Seidel vychází především z tvrzení Ernsta Zündela a z zprávy F. Leuchtera (tzv.

Leuchterova zpráva). Leuchterova zpráva vznikla na Zündelovu objednávku při jeho soudním procesu. Zündel zaplatil Leuchterovi 35 tis. USD, aby sehnal jakákoli fakta vyvracející existenci plynových komor v Osvětimi. Výsledkem byla zmiňovaná zpráva, která však před soudem v Bostonu neuspěla a naopak byla zařazena mezi ostatní revizionistické materiály. Dodnes (ověřeno dne 20.8.2007) je ke stažení na serveru www.nsec-88.org či www.vzdelavaci-institut.org. Právě Národně vzdělávací institut brožuru v roce 2005 rozeslal na řadu českých gymnázií a základních škol s tím, že se jde o doporučenou literaturu k výuce o holocaustu.

Třetí etapa (1999-2002)

Ve třetí etapě došlo k přeskupování ultrapravicových stoupců. Zásadní vliv na to měl volební neúspěch a následný rozpad SPR-RSČ, což zapříčinilo štěpení do alternativních organizací s rozdílným programem. Nejvýraznější organizací se stala v roce 2000 Vlastenecká republikánská strana (VRS). Další novou skupinou byla militantní a otevřeně nenacistická Národní aliance (NA), kterou však Ministerstvo vnitra ČR (MV ČR) rozpustilo v březnu 2000. Stoupenci NA, VRS, Vlastenecké fronty (VF) a dosud neregistrovaného Národního odporu Praha (NOP) založili společnou organizaci, kterou se neúspěšně pokusili zaregistrovat jako občanské sdružení pod názvem Národní sociální blok (NSB) (MV ČR 2000). Dalším uskupením byla v roce 2001 založená organizace Rytíři slunečního kruhu (RSK), jejíž členové založili samizdatové nakladatelství Dr. Goebbels press. Výtěžek z prodeje extremistických publikací byl a je směřován na podporu tzv. Prisoners of War (POW). Neonacisté z Národního odporu definují POW takto: *„Mezi POW řadíme všechny bílé lidi nežidovského původu, kteří jsou stíháni či perzekuováni za činy, které konali pro bílou rasu“* (Odpor.org 2007) Ve většině tiskovin vycházejících pod patronací RSK je prezentován seznam vězněných osob, pravomocně odsouzených za spáchání trestné činnosti s extremistickým podtextem. RSK touto cestou vydává celou řadu publikací ve formě tzv. zinů či CD. Nejrozšířenější tiskovinou je zin Innocent, představující agresivní publikaci propagující německý nacismus. V jeho tiráži se říká, že *„vydavatelé jsou si vědomi, že přestupují hned několik zákonů České republiky“*, ale že jim to nevadí, protože *„tento stát neuznávají“* a ve své vydavatelské činnosti se *„řídí jen instrukcí pro vydávání vnitrostranických tiskovin Josefa Göbbelse z roku 1927“*. Na jeho stránkách je vzdáván hold nacistickým pohlavárům, stavěným do světla obránců bílé rasy, jsou zde publikovány články o historii jednotlivých nacistických

vojenských uskupení, stejně jako články zaměřené rasisticky a protižidovsky (Innocent 1999, č.1).

Druhým významným faktorem byla větší konspirativnost nelegálních skupin, která byla důsledkem do té doby neobvykle razantních policejních zásahů při pořádání WP koncertů. Koncerty se od poloviny 90. let stále rozšiřovaly, což vyvolávalo značné znepokojení u některých občanských uskupení. Tlak občanské společnosti na státní složky vyústil v tři policejní zásahy vůči probíhajícím koncertům v létě 2001. Produkce koncertů byla ukončena, přítomní byli legitimováni a u několika návštěvníků objevili policisté rasistické materiály. Tito lidé se dočkali obvinění z podpory a propagace hnutí potlačujícího občanská práva³³. U organizátorů policie provedla domovní prohlídky, zabavila veškeré ilegální materiály a stíhání byli také čtyři členové kapely Hlas Krve. (Cakl 2004). Při poměrně malém počtu aktivistů a aktivit tyto policejní zásahy dokázaly celé hnutí na několik měsíců paralyzovat.

Zesílení občanského protiextremistického tlaku a zásah policie měly za následek jednak zmíněnou konspirativnost extremistických akcí, současně však vedly i k nárůstu agresivity části ultrapravice vůči jejich aktivním odpůrcům, ale i státnímu systému obecně. Terčem útoků se tak v mnohem větší míře začaly stávat nejen Rómové či cizinci, ale i lidé, kteří o ultrapravici psali či se snažili burcovat policii k razantnějším zásahům proti ní. Druhým „novým terčem“ se stali policisté, začala se objevovat dodnes velmi oblíbená zkratka ACAB (All Cops Are Bastards). Část hnutí naopak začala více působit v de facto nenapadnutelných internetových redakcích serverů. Pro konec 90. let je proto charakteristické zkvalitnění a rozmnožení internetových extremistických stránek. Mezi nejdůležitější patří dodnes působící servery NSEC-88.org, Odpor.tk (dnes Odpor.org), Zvědavec.org, Osud.cz a Hooligans.cz.

Ultrapravice však není jedinou sférou, která má antisemitský program. Některé antisemitské projevy vycházely i z islamistických zdrojů. V roce 2000 vydal Svaz muslimských studentů antisemitskou publikaci s názvem *Práva židů na Palestinu!* (Svaz muslimských studentů 2000) V tomto anonymním textu je možné se dočíst, že "v Evropě Židé měli díky svým náboženským názorům nekonečné problémy, které

³³ §260 tr. zák 140/1961 Sb.

vyvrcholily jejich úplným vyhnáním z Evropy zpět do Palestiny" (str. 7), či „Zfalšovaná víra a zfalšované náboženské knihy Židů... povzbuzují své zastánce k tomu, aby měli celý svět pod kontrolou... je to pocit vyvyšování se a upřednostňování před ostatními lidmi. Jejich Talmud jim dává právo uskutečňovat tento cíl všemi prostředky i nemilosrdným vyvražďováním vyznavačů jiných životních principů, nedodržováním slibů a dohod, sepsaných s ostatními lidmi, kteří nevyznávají židovskou víru..." (str. 12). Autor se odvolává i na platnost Protokolů sionských mudrců.

Na internetové stránce Islámské nadace v Praze byl zveřejněn překlad přednášky dr. Azzama S. Tamimiho, uvedeného jako ředitel Institutu islámského politického myšlení v Londýně. V textu nazvaném „Kořeny konfliktu na Středním východě" v oddíle nazvaném „Židé a muslimové na Blízkém východě po skončení existence Izraele" se uvádí: „Úsilí k udržení Izraele není nevyčerpatelné ... Imperialistický Západ je v úpadku a eskalace jeho vlastních domácích problémů ho brzy zahltí natolik, že odvrátí pozornost od mnoha zahraničních záležitostí, které do této doby považoval za strategicky zajímavé. Sionistický útvar tak ztratí schopnost sebeudržení, protože nemůže přežít bez americké pupeční šňůry... Slabost Arabů a muslimů je dočasnou záležitostí, která se jednou změní. Skutečně, muslimský svět prožívá nyní masivní probuzení, které může zahájit cestu k proměně od slabosti k síle. Až Arabové a muslimové získají sílu a víru, bude to v souvislosti s úpadkem Západu, který mu způsobí nedostatek materiálních i vojenských zdrojů a rozšíří domácí krize, a pak přijde konec sionismu a Stát Izrael už nebude moci déle existovat. Ale co Židé? Jak budou vnímáni Araby a muslimy? Jak s nimi bude zacházeno? Jak budou interpretovány koránské texty hovořící o nich? Budou mít, po tom všem, ještě místo v našem regionu, v naší kultuře, nebo zrušíme jejich práva daná jim Úmluvou a zaručená jim Bohem a Jeho Poslem? Příprava na post-izraelskou dobu by měla začít již nyní..." (Tamimi in Pavlát 2001).

V roce 2002 byla vydána vydavatelstvím Eko-konzult v Bratislavě kniha palestinského autora Nidala Saleha *Proč se vraždí v Izraeli* (Saleh 2002), na kterou se mimo jiné odvolávají i ultrapravicoví stoupenci.³⁴ Autor v knize mimo jiné uvádí, že žádný židovský národ ani neexistuje, tudíž nepotřebuje vlastní stát. Po vydání

³⁴ Např. zmíněný zin *Poslední generace* v č.1

knihy poskytl autor rozhovor nově působícímu serveru Aletermia (viz. níže), z něhož pro zajímavost uvádím následující úsek:

Altermedia: Byl vyvíjen tlak, aby se publikace stáhla z prodeje?

Saleh: Oficiálně k tomu nedošlo, ale některá knihkupectví ji na jistý čas přestala prodávat z obavy před všemocnou židovskou lobby.

Altermedia: Agresi USA a Velké Británie v Iráku někteří publicisté nazvali válkou na objednávku Izraele. Myslíte si, že konflikt v Perském zálivu ještě zvětší propast mezi arabskými zeměmi a zbytkem světa?

Saleh: Ano, souhlasím. Je to válka na objednávku Izraele a sionistických kruhů v Americe. Tato válka zvětšila propast mezi Araby a Amerikou a prohloubí nenávist vůči ní a proti její politice dvou metrů: jemně a laskavě vůči Izraeli, tvrdě vůči Arabům. Je to ve světě unikátní případ, kdy velmoc jde do války na objednávku maličkého státu.

ANTISEMITISMUS V ČR V LETECH 2003 – 2007

Od roku 2003 se systematicky zabývám monitoringem antisemitismu v České republice. Proto mám pro toto období k dispozici přesnější a rozsáhlejší data. Z toho důvodu je možné změnit členění práce a jednotlivé projevy dělit podle jejich charakteru, nikoli podle ideologické skupiny. Toto členění je podle mého názoru pro zkoumání antisemitismu při větším objemu dat výhodnější, neboť zkoumání jednotlivých ideologických proudů svádí ke zkoumání těchto proudů jako takových, nikoli antisemitismu. Nicméně, na konci každého oddílu se pokusím shrnout vývoj i těchto hnutí jako takových.

ROK 2003

Útoky na majetek

V roce 2003 byly zaznamenány čtyři antisemitské projevy namířené proti majetku. Antisemitským útokem na majetek je myšleno takové poškození majetku, které je motivované snahou poškodit majetek kvůli tomu, že je spojovaný se židy či židovstvím.

- Památník umučených židovských dívek v Trutnově 9. listopadu 2003 (výročí 65. výročí tzv. Křišťálové noci, obdobný útok na totéž výročí spáchán již roku 1998).
- Památník 313 obětí pochodu smrti v Krupkách byl pomalován hákovými kříži a protižidovskými hesly v listopadu 2003.
- Povalení a rozbití šesti náhrobků na židovském hřbitově v Turnově 31. října 2003.
- Zničení židovského náhrobků v Úštěku v listopadu 2003.

Obtěžující chování

V této kategorii se budu věnovat projevům, které nejsou namířeny na konkrétní osobu / organizaci / majetek, ale mají paušální demonstrativní význam. Jde především o demonstrace, shromáždění, veřejné nápisy a prohlášení, dopisy, emaily apod. Jsou to takové aktivity, které jsou vedeny s cílem vyvolat u židů pocit tísně a znejistění. Je poměrně obtížné určit teoreticky správnou hranici mezi antisemitským obtěžujícím chováním a například jakoukoli akcí ultrapravice. Po Holocaustu totiž pocit znejistění vyvolává jakýkoli ultrapravicový projev a u některých snad i jakékoli oslabení demokratického režimu. Pro účel této práce však budu za takový projev považovat jen ten, který obsahuje evidentní vazbu na židovství.

V průběhu roku proběhlo okolo 40 koncertů pravicových extremistů, což je lehce nadprůměrný počet. Mezi nejpodstatnější z nich lze považovat koncert ve Vehlovicích z 15. listopadu, na kterém účinkovala i silně antisemitská skupina Agrese 95. Ta na tomto koncertu zpívala píseň Cesta rájem s textem:

„Po celém světě září Davidova hvězda.

Je jich stále více, né to se mi nezdá.

Chtějí uchvátit svět, pronikli snad všude.

Zapálíme ohně, křišťál znovu bude.

Všechno znovu, jak to bylo kdysi.

Lágry stojí, jen činnost obnovíme,

v rychlejším tempu, zabít ty krysy.

Všechno odpad světa, za ploty vyhubíme.

Ref.:

Cesta rájem je vaše budoucnost.

Historie se opakovat bude.

Cyklon B a oheň vyčistí svět.

*Konečné řešení teď dokončíme.*³⁵

Kromě koncertů proběhlo i několik významných ultrapravicových demonstrací. Nejzávažnější byl plánovaný pochod neonacistů Národního odporu Praha pražským Josefovem 11. ledna 2003. Pochod byl oficiálně ohlášen a zaregistrován jako připomínka obětí holocaustu. Avšak bylo zjištěno, že za tyto oběti organizátoři považují palestinské oběti izraelsko-palestinského konfliktu. Šlo tedy o zneužití pojmu holocaust a pokus o demonstrativní průchod Maiselovou ulicí, kde sídlí Židovská obec v Praze. Účastníci se dostavili i s loučemi, které měly dokreslit atmosféru podobnou nacistickým průvodům. Magistrát shromáždění rozpustil na jeho počátku s odkazem na „změnu účelu shromáždění“.

Proti výše uvedenému shromáždění extrémní pravice se do Maiselovy ulice dostavilo několik set revolučních antifašistů a anarchistů za účelem demonstrativního vyjádření odporu proti neonacistům a antisemitismu. Kromě těchto levicových aktivistů se protiakce zúčastnilo i několik desítek stoupců židovských organizací. Když však člen Židovské liberální unie, který stál spolu s anarchisty na rohu Maiselovy a Široké ulice, roztáhl izraelskou vlajku, došlo mezi anarchisty k velmi negativní reakci a jeho odsuzování z propagace sionismu. V hodnotícím článku na anarchistickém webu pak zaznělo následující: „...Rozvinula totiž vlajku státu Izrael, jehož segregáční, rasistická a v mnoha ohledech genocidní politika vůči palestinskému obyvatelstvu silně připomíná nacistické metody...“. A dále „Z historie víme, že stát Izrael vznikl brutálním etnickým vyčištěním stovek tisíců palestinských Arabů a proti Palestincům soustavně uplatňuje politiku násilného apartheidu, založenou na agresivním nacionalismu se silnými náboženskými podtóny. Každý rozumně myslící člověk se může zorientovat a nepodlehnout dvěma skutečně extrémním skupinám – sionistům a neonacistům – které téměř totožným způsobem zneužívají dvě tragická témata – holocaust a palestinskou otázku...“ (Lacina 2003). Na tomto případě je velmi zřetelně patrný rozdíl v pojetí židovství a tedy v důsledku i

³⁵ Agrese 95 album Hard Reality, vydáno v únoru 2002

antisemitismu. Levicoví extremisté se shromáždili, aby bránili židovskou komunitu před antisemitskými neonacisty, přitom však došlo ke střetu s určitou částí židů, kteří projevovali svou sympatii k Izraeli. V důsledku tedy došlo k zdánlivě velmi paradoxnímu antisemitskému projevu ze strany obránců židů.

Další zaznamenaný projev antisemitismu se odehrál u příležitosti výročí vzniku Československa dne 28. října, kde se pořádala pochoda pravicových extremistů, při kterém bylo skandováno i „*Smrt Izraeli!*“.

Literatura, média, internet

V roce 2003 byla vydána kontroverzní kniha Petra Bakaláře *Tabu v sociálních vědách*. Křtu se účastnili i přední čeští nacionalisté (např. Kebza, Podolák). Bakalář se ve své práci věnuje rozdílům ras, judaismu jako skupinové evoluční strategii a eugenice. Jeho kniha je na českém trhu skutečným unikátem. Výběr témat a medializace knihy, včetně založení Bakalářova Institutu pro výzkum tabuizovaných témat, velmi připomíná činnost amerických revizionistů s jejich Institutem pro historickou revizi (tj. institut pro popírání holocaustu), respektive český Národní vzdělávací institut. Zatímco v USA bylo „zkoumáno“ IQ černochoů, P. Bakalář se věnuje více IQ Romů. V kapitole *Judaismus jako evoluční skupinová strategie* „odhaluje“ židovskou „rasovou politiku“, jejímž prostřednictvím židé usilují o světovládu. Tato kapitola je inspirována K. MacDonalodem, který svědčil ve prospěch historika Davida Irvinga v procesu s Deborah Lipstadtovou. Britský soud následně rozhodl, že David Irving může být oficiálně označen za popírače holocaustu. Bakalář v knize dále píše o rozdílech v inteligenci mezi rasami nebo o procentech židů ve společnosti. Závažnost této knihy však především spočívá v tom, že vyvolává dojem seriózní vědecké práce s množstvím citací a odkazů. Při podrobné analýze je však zřejmé, že některé studie, které autor uvádí jako prameny, cituje účelově (Frankl 2003) a slouží tak jen k vytvoření iluze vědecké studie. Autor v úvodu své knihy píše: „*Fakt, že antisemitská propaganda kritiku Židů zveličovala, by neměl zastírat skutečnost, že mnohdy měla reálný základ.*“ Potvrzením aspirací této práce je souhlas autora s vydáváním částí textů na stránkách týdeníku *Republika*, které začalo v roce 2004. Vzhledem k velkému zájmu médií o kontroverzní práci prodalo nakladatelství Votobia více než desetinásobek původně předpokládaného nákladu.

Druhou antisemitskou publikací byl překlad knihy od Dietricha Eckarta *Bolševismus od Mojžíše po Lenina*, které pro české čtenáře vlastním nákladem pořídil Jan Hlaváč, který měl k dispozici i anglický překlad amerického pravicového extremisty W. L. Pierceho. Kniha je intelektuální předehrou k Hitlerovu *Mein Kampf*. Eckart byl od roku 1920 šéfredaktorem stranického listu NSDAP. Hlaváč v předmluvě překladatele uvádí: „*Tvrzení v knize obsažená týkající se Židů mohou být ve své většině, až na některé přehnanosti, zvláště ohledně rituálních vražd, o kterých lze pochybovat, pravdivá*“.

Dlouhodobě aktivní občanské sdružení Vlastenecká fronta (VF) v lednu 2004 představilo veřejnosti svůj projekt alternativního zpravodajství prostřednictvím internetového serveru cz.altermedia.info. Ta se spolu s NTA (Národní tisková agentura) stala hlavním nacionalistickým informačním centrem. Altermedia jsou součástí mezinárodního ultrapravicového projektu, přesto se pohybují v ústavním rámci. Některé jejich články a akce, o kterých informují, se však pohybují při nejmenším v šedé zóně trestnosti.

V roce 2003 byl plně spuštěn projekt české sekce mezinárodní neonacistické internetové redakce NSDAP/AO s názvem National Socialist Education Center (NSEC-88.org). Jejich portál se stal do roku 2005 přední internetovou prezentací a knihovnou českých neonacistů. Stránky obsahují řadu antisemitských článků a publikací. Současně server hostí redakci časopisu *Poslední generace*, který začal vycházet v roce 2003.

Poslední generace patří mezi nejantisemitštější materiály, které byly v České republice vydávány. Server NSEC-88 se stal záhy středem mediální pozornosti, ale i nelegálního narušování svých stránek radikálními antifašisty. Důsledkem bylo, že jeho roli předního neonacistického serveru převzal v roce 2005 *Odpor.tk* (dnes *Odpor.org*).

Po lednovém pochodňovém pochodu bylo nejpodstatnější pravicovou antisemitskou aktivitou vznik internetového zinu *Poslední generace*. Jde o primárně protižidovský časopis, který je volně ke stažení na internetových stránkách české mutace mezinárodní organizace NSDAP/AO www.nsec-88.org. Do roku 2007 vyšla 3 čísla a 2

speciální vydání. Tento časopis, zveřejněný na jedněch z nejsledovanějších NS stránek na světě obsahuje revizionistické texty popírající holocaust (např. Leuchterova zpráva, Zemřelo skutečně šest milionů?), ideologické texty tradičního antisemitismu, proti-izraelské články, antisionistické a antiamerické výpady, odkazy na další literaturu apod. Ukázkou budiž následující text: *„Obyčejně se říká, že příroda je moudrá. Že vše, co vytvořila, mělo a má svůj význam. Myslím si, že existuje jedna výjimka, natolik závažná, že právě o ní je možno tvrdit: potvrzuje pravidlo. Ta výjimka jsou židé. Nejhorší odpad a největší zlo současného světa. Jsou doslova urážkou lidství a jakousi formou dekadence přírody - to jsou asi jediné a jediné možné výrazy a přirovnání pro tuto lidskou (?) rasu. Mohl bych uvést zhoubnou židovskou roli v kterékoli oblasti lidského konání a v kterémkoli úseku dějin. Ale jistě úplně postačí připomenout úlohu a činnost světového židovstva ve sféře politické a společenské "jen" za posledních sto let. Dnes už každý i průměrný historik ví, že nebýt židů, nezačala by první světová válka ...“* (Koncentrace zla, Poslední generace č.1, str. 4)

Závažný antisemitský projev, který měl významný vliv na českou scénu se odehrál v sousedním Německu. Policii se tam podařilo překazit bombový útok proti Židovskému centru v Mnichově plánovaný na 9. listopad 2003 (ve výročí Křišťálové noci), kdy se mělo nové centrum slavnostně otevírat za přítomnosti německého prezidenta. Útok připravovala neonacistická organizace Kameradschaft Süd-Aktionsbüro Süddeutschland, která je de facto bratrskou organizací českého Národního odporu. Informace o tomto pokusu o útok zaimponovala českým neonacistům, ale současně vedla i ke zkvalitnění práce českých bezpečnostních složek při monitorování a analyzování naší extremistické scény. Ukázkou toho je i korespondence mezi provozovatelem zmiňovaného serveru NSEC-88 a jeho českým „mluvčím“. Mimo jiné se zde dočítáme: *„Pro začátek můžeme jménem NSEC vyhodit do vzduchu nějakou židovskou synagógu, ☺ to nám zajistí nesmrtelnou slávu. Ale vážně, je třeba celou věc důkladně promyslet. Možností je mnoho, musíme jen posuzovat poměr riziko:přínos. ...Lidské kapacity na provedení akce jsou. To je ale krajní řešení a podle mého kontraproduktivní. V konečném důsledku jako šéf organizace neseš zodpovědnost, takže i konečné řešení.“* (Doležal 2003, str. 34).

V roce 2003 byl na českém internetu založen islamistický server Svět islámu a Džihádu (islam.wz.cz³⁶). Tyto stránky propagují Taliban, Saddáma Husajna či Al-Kajdu a vyzývají k bojkotu izraelského zboží.

ROK 2004

Útoky na člověka

V roce 2004 jsou zaevidovány čtyři útoky na člověka s antisemitským podtextem (FPA³⁷ 2005). Z těchto útoků jsou tři případy napadení osob z důvodu jejich židovství: V červenci byl fyzicky napaden návštěvník synagogy v Krnově. Dva pronásledovatelé jej sledovali, jak vychází ze synagogy, nejprve na něj pokřikovali „vypadni, Jude!“, poté ho fyzicky napadli (FPA 2005). V srpnu byl v Praze v Jáchymově ulici fyzicky napaden nezletilý chlapec v tradičním židovském oblečení. Přibližně čtyřicetiletý útočník na chlapce nejprve urážlivě pokřikoval a poté ho povalil na zem. Napadeného zachránila až přivolaná pomoc. Podstatná je i reakce policistů z oddělení v Bartolomějské ulici, kteří pozdě v noci několik hodin ignorovali napadeného a s urážlivými poznámkami s ním nakonec odmítli sepsat protokol. V červnu 2004 byl skupinou skinheadů napaden židovský muž. Skupina se ho s antisemitskými poznámkami snažila vytáhnout z auta poté, co si všimla, že má v otevřeném batohu na zadním sedadle svého vozu izraelskou vlajku. Muži se podařilo útočníkům ujet (FPA 2005).

U zbylých napadení je patrné, že útočnickovým primárním motivem nebylo židovství jeho soka, ale při rvačce použil židovství jako urážku a nadávku. Například v březnu 2004 v Mohelnici na Šumpersku zaútočil dvaatřicetiletý muž na svého třiašedesátiletého protivníka s pokřikem „*ty židovská svině, dávno už si měl být zplynovaný!*“ (Blesk Morava/Slezsko, 17.3.04). V srpnu 2004 během zkoušky Pražského filharmonického sboru napadl jeden člen sboru svého kolegu s výkřiky: „*ty*

³⁶ Stránky byly v květnu 2007 zrušeny.

³⁷ V této části práce budu využívat a budu se odvolávat i na informace Fóra proti antisemitismu (FPA). FPA je organizace, nad jejíž činností a zprávami má záštitu Federace židovských obcí (do roku 2005 Židovské obce v Praze), které se zabývá systematickým monitoringem antisemitismu v České republice. Ačkoli je zde riziko tendenčnosti interpretace, samotná data považuji za spolehlivá, a proto je se k nim v práci budu odvolávat jako k důvěryhodnému zdroji.

židovská svině, ty hajzle, my tě odtud dostaneme!“ (Večerník Praha, 10.9.2004, Nedělní svět, 12.9.2004).

V roce 2004 byly zaznamenány i tři případy vyhrožování: Herečka Bára Hrzánová obdržela několik anonymních dopisů poté, co při udílení divadelní ceny Thálie parafrázovala repliku z hry Hrdý Budžes: *„Jsem strašně šťastná, že můžu říkat na veřejnosti, že Rusáci a komunisti jsou svině. Akorát se to nesmí říkat. To je takové blaho po těch letech.“* Dopisy obsahovaly výroky typu: *„Nech si ten židovský nos upravit, ty svině mrňavá. To neudělali komunisti, ale židé a lupiči z ODS a zrzka židovská Hrzánová. Upravíme ti fasádu.“* (www.lidovky.cz, 6.4.2004). Jde o ukázkový případ antisemitských projevů na ne-židovskou osob, která je však s židovstvím asociována. Ve společnosti, kde je tak málo židů a kde jsou židé tak nevýrazní jako v České republice, je to zajímavý úkaz „vyrábění“ židů, případně důkaz hluboce zakořeněných stereotypů. V březnu 2004 verbálně napadl muž arabského vzezření účastníky sezení pro druhou generaci obětí holocaustu pořádaného v pražské Jubilejní synagoze. Vyhrožoval, že všichni židé budou zabiti. V červnu 2004 bylo telefonicky vyhrožováno člence židovské obce. Neznámý muž jí vyhrožoval v souvislosti s její prací s židovskými dětmi (FPA 2005).

Bizarní je kauza třináctileté školačky z Prahy, kterou na jaře 2004 začala vyšetřovat policie, neboť se ukázalo, že tato dívka je fanatickou obdivovatelkou Adolfa Hitlera a Al-Kaidy, nosí do školy nůž a zjišťuje, zda je mezi jejími spolužáky nějaký žid. Poté, co byla hospitalizována na dětské psychiatrii, si v den jmenin Adolfa Hitlera, ve čtvrtek 17. června, zapálila na jeho památku svíčku. Požár v pokoji uhasila až nemocniční hasičská hlídka (Nedělní svět, 21.11.2004).

Útoky na majetek

V roce 2004 bylo zaznamenáno devět antisemitských fyzických útoků na majetek. Hlavními terči útoků byly odlehlé historické židovské hřbitovy a památníky. V březnu 2004 (65. výročí okupace země nacistickými vojsky) tak bylo v Teplicích poničeno 6 náhrobků na jediném dosud fungujícím židovském hřbitově na severu Čech (Tonarová 2004). V květnu 2004 bylo povaleno sedm náhrobků na židovském hřbitově v Trhovém Štěpánově (FPA 2005). Devět náhrobních kamenů bylo poškozeno mezi zářím a listopadem 2004 na židovském hřbitově v Hranici na Moravě

(MfD 27.11.2004). V 1. polovině května byly vyryty symboly jednotek SS, hákové kříže a tři rasistické nápisy (např.: „*Juden Raus*“) do zdi synagogy v Krnově (MfD Kraj Moravskoslezský, 19.5.2004, Moravskoslezský deník, 19.5.2004, Týdeník Krnovské noviny, 1.6.2004). Zřejmě v 2. polovině června 2004 byl poničen židovský hřbitov v Hranici na Moravě. 80 náhrobních kamenů bylo poškozeno. Ze čtveřice viníků byl jeden nezletilý (město Hranice, Olomoucký den, 23.11.2004). Tříkrát byl v roce 2004 poškozen židovský památník na náměstí Budoucnosti v Bohumíně na Karvinsku. Kdosi ho polil hnědočervenou barvou, následně ho pomaloval hákovým křížem a do třetice židovskou hvězdou (Lidové noviny, 28.7.2004 a www.mubo.cz, 12.10.2004).

Snad nejzávažnější byl případ ze září 2004, kdy byl zhanoben židovský památník v ostravském Sadu Milady Horákové, a to nedlouho před připomínkou 65. výročí prvního židovského transportu v Evropě z Ostravy do Niska. Památník byl pomalován hákovým křížem, symbolem SS a židovskou hvězdou na šibenici. K obrázkům byl připsán nápis „*Tot Jude – gutt Jude*“ (www.idnes.cz, 23.9.2004, 18:34).

Obtěžující chování

V průběhu roku došlo i k několika přímým, byť nefyzickým, antisemitským projevům. Na přelomu května a června 2004 byla například v Praze verbálně napadena zaměstnankyně školky s židovskou třídou. Z bezpečnostních důvodů byl před školkou zaveden zákaz zastavení, který vedl některé obyvatele k antisemitským projevům. Tato verbální napadení se pak v průběhu roku několikrát opakovala (FPA 2005). V srpnu 2004 pokřikovali dělníci na stavbě v Praze na Malé Straně na dva židovské chlapce, kteří projížděli okolo na kole, hesla typu: „*Židi vypadněte, děláte tu bordel!*“ (FPA 2005). V tomto případě byli chlapci oblečení zjevně židovsky, což je v České republice výjimečné. Obdobně v srpnu obtěžovali zaměstnanec a zákazník benzinové pumpy v Holešovicích v Praze antisemitskými poznámkami židovského muže. (FPA 2005). Znovu šlo o případ, kdy byl muž dle oblečení očividně žid.

Během roku se uskutečnily i dvě veřejné antisemitské přednášky. Jedna se konala v dubnu 2004 na Vysoké škole ekonomické v Praze, kde přednášel pro studenty Jamal Al-Jamal, palestinský chargé d'affaires v Praze. Al-Jamal zde označil palestinské sebevražedné útoky za národně-osvobozenecký boj v mezích Charty OSN a Izrael odsoudil za nejodpornější rasistické a nacistické praktiky. Izraelskou politiku

označil za genocidní. Taková vyjádření jsou podle dnes platné definice FRA EU za hranicí kritiky Izraele a spadají do antisemitské kategorie. V září 2004 proběhla veřejná přednáška Michaela Jonese, vydavatele amerického antisemitského měsíčníku Culture Wars, který byl pořadatelem představen jako odborník na historii. Název přednášky byl „Kořeny dnešního judaismu“. Organizovala ji v pražských Emauzích skupina okolo internetového magazínu Katolikrevue. Jones mimo jiné označil židy za syny satana a vynálezce revoluce a mesiánství. Synagogy označil za revoluční buňky. Přednášky se účastnila i skupina pražských neonacistů.

Židovské organizace dostaly v průběhu roku několik nenávistných dopisů. V jednom z nich si na příklad autor stěžuje, že „*fašismus nesplnil svou historickou úlohu při řešení židovského problému*“ (FPA 2004).

V roce 2004 proběhlo několik koncertů pravicových extremistů, při kterých vystupovaly silně antisemitské kapely. Tím nejzávažnějším byl koncert ve Chroustovicích, kde vystoupila i ruská neonacistická a silně antisemitská skupina Kolovrat. 4. září 2004 se v Praze uskutečnil koncert skupiny Randall Gruppe v restauraci U Karla Hašlera, kterého se zúčastnilo přibližně 120 skinheadů. Zazněla i protizidovská hesla. Na kameru jeden skinhead řekl: „*Kdyby tu byl Hitler.., bylo by to jiné*“. Policie ČR v souvislosti s koncertem zadržela celkem 16 skinů. Některé obvinila z propagace nacismu (ČT1 19:15 Události, ČT1 22:30 Události, komentáře, 6.9.2004). V sobotu 18. září 2004 se konal neonacistický koncert v Mostě. Vystoupily na něm extremistické skupiny jako Squad 96 nebo Randall Gruppe. Zpívala se i píseň o špinavých židech (www.mojenoviny.cz, 20.12.2004).

K pozoruhodnému činu se odhodlal dvacetiletý neonacista, který namaloval na přelomu února a března 2004 vlastní krví hákový kříž o rozměrech 50×60 cm na reklamní billboard v Praze 7, v ulici U Výstaviště (www.idnes.cz, 5.4.2004, 19:35).

V březnu 2004 byli v Ostravě během fotbalového utkání mezi Baníkem Ostrava a 1. FC Brno obviněni 2 příznivci brněnského klubu z trestného činu hanobení národa, rasy a přesvědčení (§ 198 tr. zák.). Na příznivce Baníku pokřikovali „*Polský židi do plynu!*“ (ČTK, 29.3.2004, 16:26). Podobně tomu bylo v květnu před utkáním AC Sparta Praha s Baníkem Ostrava, kdy fanoušci opět skandovali „*Polský židi!*“ (FPA

2005). V září byl během fotbalového zápasu Sparty Praha s Českými Budějovicemi v Praze vyvěšen fanoušky Sparty plakát, na kterém bylo nové vedení Sparty Praha označeno za „hrabivé židy“ (zdroj: Blesk, 13.9.2004). V říjnu 2004 při utkání první fotbalové ligy mezi Baníkem Ostrava a Spartou Praha zadržela Policie 28 fanoušků z obou týmů. Sedm Spartaňů bylo dodatečně na základě policejního videozáznamu obviněno z hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení. Podobně jako v květnu tohoto roku skandovali: „Kdo je špína české ligy, no přece polští židi.“ (FPA 2005).

Literatura, média, internet

Z tzv. mainstreamových tiskovin a médií se v roce 2004 dají považovat za antisemitské jen články v komunistických Haló novinách. Haló noviny se silně vyhraňují proti izraelské politice na Blízkém východě. Jejich vyjádření však mnohdy navazuje na komunistický antisemitismus bývalého režimu, a dostává se tedy do polohy, která je zjevně antisemitská. Příkladem budiž článek Václava Jumra: *„Izrael se za mimořádně štědré a vojensky účinné pomoci Spojených států a mezinárodní sionistické organizace zmocnil silou zbraní, ohněm a mečem, celých čtyř pětin území Palestiny a vyprovokoval národní tragédii palestinského lidu, která nemá konce. Již 37 let okupuje zbývající území dobyté Palestiny a arogantní teroristickou politikou blokuje veškeré cesty k spravedlivému urovnání a míru. Odpor proti nekončící okupaci označuje za teror, a proti mladým Palestincům, kteří svůj odpor demonstrují kameny a praky, nasazuje těžkou obrněnou techniku. Po celá desetiletí systematicky vyvraždí palestinskou duševní elitu, a nic na tom nemění skutečnost, že k této elitě patří i islámský klér. Proč se mu daří udržovat Blízký východ ve stavu permanentní okupace a vojenské hrozby všem okolním zemím? Má totiž oddané mediální spojence po celém světě a k ospravedlnění svého státního terorismu zneužívá, a to je velice podlé, účasti světové veřejnosti s tragickým osudem evropských Židů za 2. světové války. Dobře známá je zcela čerstvá agrese Spojených států a jejich nejbližších pohůnků proti Irácké republice.“* (Jumr 2004).

V roce 2004 byl značně aktivní i internetový časopis Katolikrevue, na kterém byly publikovány tradiční antisemitské postoje. Příkladem budiž článek Boguslawa Jeznacha, ve kterém pracuje s pojmem *židobolševismus* jako všeobecně známou

formou totalitarismu, ve které hlavní úlohu sehráli židé. Sionismus dále srovnává s fašismem a označuje jej za „*košerný fašismus*“ (Jeznach 2003).

Na internetových stránkách Islam.wz.cz se v článku Na přímé stezce Allaha objevila výzva k džihádu: „*Musíme si vzpomenout na naši smlouvu, smlouvu uzavřenou s Všemohoucím Alláhem (subhanahu wa ta'la), ve které jsme vyměnili tento svět za svět budoucí, za svět lepší, jak sám Nejvznešenější Alláh řekl ve svatém Koránu: "Nechť tedy bojují na stezce Alláhově ti, kdož kupují za život pozemský život budoucí! A těm, kdož bojují na cestě Alláhově a budou zabiti či zvítězí, těm dáme odměnu nesmírnou!"*“ (islam.wz.cz 2004).

Delikátním případem byl článek židovského extremisty M. A. Friedmana z Rakouska, ve kterém napadá izraelský stát, sionisty a oficiální židovské komunity (Friedmann 2004). Friedman patří do židovské sekty odmítající stát Izrael a v roce 2006 se dokonce účastnil revizionistické konference v Teheránu.

ROK 2005

V roce 2005 došlo v porovnání s minulými lety k mírnému poklesu již tak řídkých antisemitských projevů. Byl zaznamenán pouze jeden případ útoku na osobu, počet útoků na majetek se o něco zvýšil, počet projevů souvisejících s antisemitskou literaturou byl přibližně shodný.

Útoky na majetek

V září 2005 kdosi nakreslil několik hákových křížů na márnici a sedm náhrobků na hřbitově ve Velkém Pečíně. Připojil nápis „GUTEN TAG JUDEN SCHWEIN“. Podobný případ se stal v Teplicích v srpnu. Na pomník obětem holocaustu někdo nastříkal černý hákový kříž. Celkově bylo v roce 2005 poškozeno 12 objektů (FPA 2006). Regionálně je nejzávažnější situace v Krnově, kde opakovaně dochází k poškozování tamní synagogy a obtěžování obyvatel.

Obtěžující chování

Pravicoví extremisté upevnili své pozice a podařilo se jim v roce 2005 dosáhnout i dílčích politických úspěchů. I přes společenský odpor proti pořádání ultrapravicových koncertů byly tyto koncerty *de facto* legalizovány. V roce 2005 se v České republice uskutečnily dva neonacistické koncerty s mezinárodním zastoupením, poprvé i ze Spojených států amerických. Policie totiž nenašla účinný způsob, jak koncertům zabránit. 9. dubna 2005 se uskutečnil koncert neonacistů v Hostěnicích na Brněnsku. Do místní restaurace dorazilo přibližně 150 příznivců extremistických skupin. Organizaci Tolerance se podařilo na místě natočit text písně: „*Nedám židům žádnou šanci, bolševickéj smrad*“, která zazněla při vystoupení kapely Impérium. Poté, co Tolerance na větu upozornila policii, byla Toleranci nahrávka zabavena. Policie následně existenci inkriminované věty popřela. Zabavenou kazetu odmítla Toleranci vrátit. Po několika letech se do organizace koncertů zapojila i militantní organizace Combat 18.

Literatura, média, internet

Fyzických antisemitských projevů bylo v roce 2005 v České republice poměrně málo. Avšak ve značném rozsahu u nás zůstává antisemitská literatura dostupná na internetu. FPA registruje na 20 internetových serverů, na kterých se v minulém roce objevily antisemitské články (FPA 2006). Tyto stránky se v roce 2005 značně zdokonalily. Řada z nich již má stabilní redakce s pravidelnými přispěvateli. S ilegality se extremisté vypořádali registrací svých stránek na zahraničních doménách. Mezi nejvíce problematické patří stránky Národního odporu (www.odpor.tk - dnes www.odpor.org), magazín Zvědavec (www.zvedavec.org), magazín Prefer Statement (www.prefer-statement.wz.cz), webový portál Osud (www.osud.cz), server Nacionálně socialistického vzdělávacího centra (www.nsec-88.org), magazín Altermedia (cz.altermedia.info) a stránky Národně vzdělávacího institutu (www.vzdelavaci-institut.com).

V listopadu 2005, v den, kdy byl v Německu zahájen proces z E. Zündelem, popíračem holocaustu, obdrželi někteří čeští učitelé středních škol dopis od nově založeného Národně vzdělávacího institutu (www.vzdelavaci-institut.com). V rámci materiálů jim byl zaslán dopis P. Fabiana a pamflet R. Seidla „Osvětím: Pravda vs. fikce“. Tato brožura byla vytvořena v roce 2000 (viz. výše). Na základě odborného

posudku z roku 2001 jde o protizákonný materiál. P. Fabian je také jedním ze spolupořadatelů demonstrace na podporu E. Zündela, která se konala 28. října před budovou německého velvyslanectví v Praze. Ministerstvo školství ČR se proti šíření této brožury energicky postavilo. Národně vzdělávací institut je neregistrovaná organizace založená v roce 2004, která slouží jako zdroj revizionistické a pravicově extremistické literatury. Charakteristická je zdánlivě seriózní forma stránek, která u návštěvníka na první pohled nebudí žádné podezření a vyvolává dojem reálné vzdělávací instituce v čele s „ředitelem“ Pavlem Fabianem. Stránky odkazují na další pravicově extremistické a revizionistické stránky Prefer Statement, Institute for Historical Review (IHR) a Altermedia a nabízejí neonacistickou a antisemitskou literaturu.

Za jeden z nejzávažnějších trendů v roce 2005 lze považovat kombinaci antisemitské, antisionistické a antiamerické argumentace s fenoménem popírání či relativizování holocaustu. Šedesát let po osvobození Osvětimi je tak holocaust prezentován jako politický instrument, kterým židé, Izraelci a Američané vydírají svět a kterým ospravedlňují svou „imperialistickou“ mezinárodní politiku. Pro ilustraci uvádím lamentaci Richarda Krále ze serveru Zvědavce: *„Židovský stát je bezpochyby vystaven terorismu, jednou za měsíc se jeden zoufalec odpálí a zabije několik židů. Ti potom (nebo spíše předtím) zmasakrují stovky Palestinců, zboří jejich domy a drží je v koncentračních táborech. Slovo "palestinský terorismus" je slovo povolené a široce užívané. Avšak slovo "izraelský terorismus" je slovem neslušným, zapovězeným a zapáchajícím antisemitismem. Otvírání nových muzeí holocaustu a plánování dalších je důležitý trend. Jako se v minulém století chodívalo do kostela modlit se k Ježíši a prosit o odpuštění, měli bychom v novém století začít chodit do muzeí holocaustu. Odpuštěno nám být sice nemůže, neboť odpovědnost je strašlivá, ale kát se je dovoleno a záhodno. Čím déle uplynulo od druhé světové války, tím více si musíme holocaust připomínat. Holocaustu není nikdy dost. A odporné a zakázané "popírače holocaustu" umlčíme nejlépe tím, že je zavalíme holocaustem.“* (Král 2005a).

Ukázkovým příkladem výše zmíněné kombinace antiamerikanismu a antisemitismu je článek Václava Jumra z komunistických Haló novin: *„Svět zapomíná... na státní terorismus, kterým se na Blízkém východě od svého vzniku rozmachuje Izrael. Již*

nepředstavitelně dlouhých 38 let okupuje podstatnou část Palestiny a na palestinském lidu páchá zločiny, které se ve svém souhrnu rovnají genocidě. ... Státní terorismus Izraele je na těle mezinárodního společenství vředem, z něhož se do celého organismu šíří nákaza a vytváří v něm nebezpečné metastázy. Jednou z nich je terorismus. ... Mimořádně hanebným faktem je to, že Izrael svou genocidní politiku provádí a před světem obhájuje poukazy na holocaust. Kterýkoli kritik státního terorismu Izraele riskuje, že bude obviněn z antisemitismu. ... Není snad terorem proti světu to, co provádějí USA proti globální ekologii a ohrožují tak život na této planetě? ... Za dosud největší teroristickou akci je vydáván útok na dvojici výškových budov Světového obchodního centra v New Yorku 11. září 2001... Nejsou a nemohou být vyloučeny ani záměrné provokace zpravodajských služeb (CIA, Mossad).“ (Jumr 2005).

Přetrvávají však i klasické antisemitské stereotypy, jako například v článku Richarda Krále ze serveru Zvědavec: *„Nebude asi žádným překvapením, když řeknu, že židovští podnikatelé ovládají prakticky veškeré významné a tedy lukrativní nemovitosti v centru Prahy. Nebude už vůbec překvapením, když zjistíme, že je ovládli za podivných okolností.“* (Král 2005b). Následuje výčet židovských či izraelských podnikatelů v Praze a hodnocení jejich podnikání.

V roce 2003 byl, jak uvedeno výše, poměrně aktivní katolický extremistický server Katolikrevue. Poté, co bylo v roce 2004 upozorněno na jeho antisemitské aktivity, převzal jeho roli server Contrás (contras.wz.cz). V roce 2005 na něm byl na příklad zveřejněn tento článek: *„Jan Pavel II. dostal od židů lekci, ve které mu ukázali, co jsou zač - jen musíme doufat, že to on pochopí. Co lze čekat od proradných nepřátel Krista, "jenž přijal lidskou přirozenost z národa, který ho měl přibít na kříž" (srv. Pius XI., Mit brennender sorge)?“³⁸. Nebo: „Místopředsedkyně Evropské komise Margot Wallströmová navrhla zřídit v Terezíně centrum pro demokracii (rozuměj ten bezzákonný humanistický šmejdl, co zde havloidi zavedli) a kulturu. Ústecký hejtman Aleš Šulc pak představil myšlenku přeměnit město na evropské pietní centrum tzv. holocaustu...Vypadá to tak, že gojímové zaplatí další projekt, ve kterém se bude stále dokolečka uctívat utrpení židovských nadlidí, které je prý nesrovnatelné s jinými genocidami.“* (Contrás 2005).

³⁸ http://contras.wz.cz/archiv_zpravy/archiv_02_2005.htm

ROK 2006

V roce 2006 byl patrný pokles násilných antisemitských projevů a literatury. Počet ostatních projevů je podobný těm z minulých let (FPA 2007).

Útoky na majetek

Bylo spácháno pět antisemitských útoků na majetek, podobně jako v předchozích letech byly útoky až na jednu výjimku vedeny na hřbitovy a památníky. Onou výjimkou bylo pomalování domu člena ostrahy židovské obce nacistickými a antisemitskými symboly.

Nejzávažnějším případem antisemitismu byla hrozba teroristického útoku na židovské cíle v Praze během října (BIS 2006). Hrozbou se potvrdilo, že ačkoli jsou místní islamistické skupiny slabé, antisemitskou hrozbu z islamistických kruhů je nutné očekávat ze zahraničí.

Obtěžující chování

V létě 2006 propukl ozbrojený konflikt mezi Izraelem a teroristickou organizací Hizbaláh. Reakcí byl i nárůst antisemitských projevů v diaspoře, včetně České republiky. Židovská obec v Praze v té době obdržela několik nenávistných dopisů a emailů, ve kterých je viněna za probíhající konflikt v Libanonu (FPA 2007).

Literatura, média, internet

Zajímavý vývoj prodělaly dynamicky se rozvíjející internetové servery. Redakční rady těchto serverů se setrvale rok od roku stabilizují a zkvalitňují. Současně je zřejmý trend profesionalizace v administraci těchto webových stránek, je zaváděno registrované, zpoplatněné členství. Jednotlivé redakce prohlubují vzájemnou spolupráci, navzájem na sebe odkazují a přetiskávají si své autorské články. Lze předpokládat, že tato spolupráce bude pokračovat a bude se rozšiřovat. Mohlo by tak dojít k vytvoření rozšířené společenské subkultury například pod hlavičkou „nekorektního zpravodajství“ či fronty proti „novému světovému řádu“, tzv. NWO.

Mezi nejaktivnější internetové servery s antisemitským obsahem v roce 2006 patřily: www.odpor.org, www.zvedavec.org, www.osud.cz, www.nsec-88.org, www.vzdelavaci-institut.com, www.vho.org/aaargh/tche/tche.html, cz.altermedia.info, www.hooligans.cz, www.lilienthal.czechian.net, www.radioislam.org/czech/index.htm, www.bezcenzury.org.

Z této doby pochází i neobvykle článek Nidala Saleha s názvem Bující rakovina zveřejněný na stránkách ultrapravicového serveru Altermedia. Článek je ukázkovým případem tzv. nového antisemitismu: *„Izrael je vřed na mapě světa. Je to rasistický, fašistický nacistický, teroristický stát ohrožující nejen Střední východ, ale celou planetu. Sionisté, kteří tam uzurpovali moc, jsou zodpovědní za 70% všech konfliktů, bolesti, utrpení, bezpráví a nebezpečí na celé planetě. Odhaduji, že jejich tajné služby mají na svědomí 95 % všech tzv. teroristických útoků za posledních sto let v Evropě, Americe, Asii a kdekoli jinde. Jsou to zlí, bezcharakterní, sobečtí, suroví povýšenci trpící fantasmagorickou představou, že jim Bůh dal všechny národy světa, aby jim sloužily. Pozor – nemluvím o židech. Mluvím o sionistech. To, že to bohužel prorůstá stále více a oba pojmy splývají, není mou vinou. Pokud tuhle rakovinu nepojmenujeme skutečným jménem, nebudeme moci se začít léčit. A ona nás pohltí.“* (Saleh 2006).

LIDOVÝ A LATENTNÍ ANTISEMITISMUS

Dosud jsme hovořili o antisemitismu jako o záležitosti extremistických skupin. Při zkoumání spáchaných antisemitských projevů je však zřejmé, že mnohé z nich nejsou vedené extremisty, ale vychází od lidí, kteří by se za extremisty nikdy nepovažovali a takovým označením by se v mnohých případech cítili neprávem napadeni. Přesto, jejich výroky či jiné jednání je ve své podstatě antisemitské. Hovoříme o tzv. latentním antisemitismu, který vzniká především na základě podvědomého lidového antisemitismu zahrnujícího předsudky, stereotypní představy, apriorní podezření, iracionální pocity, po generace neměnnou symboliku či slovní reakce. Tyto mýty, předsudky a pověry se ukládají do podvědomí osobnosti a vytváří neuvědoměle stereotypní reakce. V důsledku se latentní antisemitismus projevuje jako různé bezděčné poznámky, neuvědomělé používání zažitých stereotypních frází, obecná nedůvěra k židům a mnohdy xenofobní, rasistické představy.

Základy latentního antisemitismu jsou přes tisíc let staré. Židé byli již od středověku v lidových mytologiích, folklóru a ikonografii obviňováni z čarodějnictví a spolčení s ďáblem proti křesťanům. Ve čtrnáctém století přibyla pověra o otravování studní³⁹ a kradení či znesvěcování hostií. Úspěšná byla i pověra o rituálních vraždách křesťanských panen⁴⁰. K židům nedůvěřivé obyvatelstvo vytvářelo ne-přátelské prostředí, které se stalo kulturním podhoubím tzv. lidového antisemitismu. Výchova v prostředí lidového antisemitismu má vliv na osobnost člověka - v budoucnu jeho jednání obvykle obsahuje neuvědoměle antisemitské stereotypy, obvykle neagresivní, „intuitivní“. Politolog Z. Zbořil tento druh projevů nazývá *latentním antisemitismem*. Osobně jsem se mnohokrát setkal s tvrzeními typu: „*Pojmenovat dítě Sára? Dyť je to takový židovský, no ale co se dá dělat.*“ Nebo: „*Ona to byla taková židovečka – šeredná jak noc, no ale hodná.*“ Nebo: „*Jako děti jsme chodili k doktorovi, byl to žid, ale hodný člověk.*“ Nebo označení a výroky „*nekřesťanské peníze*“, „*v tom bude nějaká židovina*“, „*s židem bych neobchodoval*“ apod. Výstižnou ilustrací je heslo „žid“ v knize *Lidová rčení* J. Zaorálka (nakladatelství ČSAV, 1963). DOPLNIT Podobné automatizmy mohou utvrzovat tradiční protižidovské předsudky. Podobný efekt mají nemístné vtipy „o židech“, které na rozdíl od oblíbených a laskavých

³⁹ Poprvé tomu tak bylo ve Francii roku 1348 při morové epidemii.

⁴⁰ Poprvé k tomuto obvinění došlo 1144 v Anglii. Pro české dějiny je podstatný případ Leopolda Hilsnera z roku 1898 v Polné.

„židovských vtipů“ byly vymyšleny v dobách židovské perzekuce antisemitsky k jejich zesměšňování. Zásadní roli při utvrzování či vyvracení těchto stereotypů hraje rodinná výchova, vliv médií, vlastní zkušenost i školní výuka, jejíž osnovy a používané materiály jsou státem garantovaným oficiálním výkladem. V této souvislosti je velmi zajímavá studie L. Pavláta, ředitele Židovského muzea v Praze, *Židovská tematika v českých školách*. Pavlát konstatuje neuspokojivou úroveň vzdělávacích standardů a učebnic. *„Téměř všechny sledované učebnice také hovoří o židovské lichvě, případně židovském bohatství. Pouze dva tituly z devíti však zmiňují povinnost Židů odvádět zvláštní daň, s níž povolení k peněžnímu obchodu významně souviselo, a poukazují na drastická profesní omezení Židů. Ostatní texty tak výrazně zkreslují skutečnost, zvláště když například bez širších souvislostí píší o „neoblíbenosti“ Židů kvůli lichvě.“* (Pavlát 1998).

K ukázkovým příkladům latentního antisemitismu patří televizní reklamní šot společnosti Mountfield vysílaný na začátku roku 2005, ve kterém vystupovala zkarikovaná postava žida. Postava měla tradiční židovský kabát a klobouk, vousy, pejzy a brýle, byla shrbená a měla velký nos. Postava získala v tzv. kole štěstí výraznou slevu, až z toho byl obchodník nešťastný. Postava žida však byla stále nespokojená, byť se za prodejcovými zády radovala z výhodného obchodu. Tato karikatura byla klasickým obrazem starých antisemitských stereotypů, jež v minulosti vedly i k násilným vystoupením proti židům a byly užívány v protižidovské nacistické propagandě. Je zřejmé, že společnost Mountfield nesledovala uvedenou reklamou jakýkoliv antisemitský záměr, avšak její spot obsahoval antisemitský stereotyp, posiloval jej a navíc dokumentoval, že latentní antisemitismus ve společnosti skutečně přežívá, neboť stereotyp byl divákům zcela srozumitelný. V diskusi, která se po napadení spotu strhla, zazněl i názor, že není přeci rozdíl mezi karikaturou židů, Skotů a dalších skupin. Na to zazněla zajímavá reakce v článku v Lidových novinách: *„Ti legrační pejzati ortodoxní evropští Židé, jak je zpodobňovaly předválečné karikatury (také zprvu „nevinné“), totiž až na výjimky vyletěli v Osvětlení komínem. Ne Skoti, ne Přemek Podlaha.“* (Formanová 2005). Problém latentních projevů navíc spočívá v tom, že podvědomé antisemitské stereotypy se prostřednictvím latentního antisemitismu nově fixují nebo posilují v myslích lidí. Oživování těchto představ prostřednictvím médií, či dokonce s přispěním známých osobností tyto stereotypy legitimizuje. Výrazy typu: *„v tom bude nějaká židovina“* nebo *„hrabiví, mazaní židi*

tak nadále zůstávají pro mnohé lidi běžným a obecně přijatelným vyjádřením. Úměrně tomu se společnost stává laxnější a pasivnější k projevům protižidovské intolerance a mnohdy i násilí, protože „každý přeci ví, že židi...“. Latentní antisemitismus proto nelze přehlížet. Jde sice o neintenční vyvolávání antisemitských stereotypů, avšak takto šířené předsudky podněcují a upevňují v myslích široké veřejnosti negativně paušalizující přístup, v daném případě vůči židovskému společenství.

Stav lidového antisemitismu, stejně jako xenofobie a rasismu obecně, je zásadní pro zhodnocení míry demokraticismu ve společnosti. Stoupenců extremistických organizací bývá v dnešních společnostech jen velmi málo. Jejich hlavní nebezpečí však spočívá v tom, že mohou získat sympatie ostatních občanů (lidu), kteří by se k nim sice nikdy otevřeně nepřidali, ale jejich činy hodnotí pozitivně. Velmi častým projevem tohoto druhu jsou pozitivně hodnocené útoky na Rómy skinheadskými skupinami – „někdo už tady musel udělat pořádat“. Hrozbou však není jen otevřený či tichý souhlas většiny, ale také nevšímavost, apatie či ignorance. V tomto duchu analyzoval Z. Baumann německou společnost při holocaustu: „Lidová zášť k Židům nebyla ani hluboká, ani obecně rozšířená. Zřídka se projevovala v návalech veřejného násilí, v jiných končinách Evropy tak běžných“ (Baumann 2003, str. 67). Avšak jak dále uvádí: „lidový antisemitismus vedl k masovému vraždění nepřímou, protože vedl k apatii, s níž většina Němců vnímala osud Židů, pakliže o něm věděli, nebo k tomu, že o něm nic vědět nechtěli.“ (Baumann 2003, str. 68).

Teprve s tímto vědomím lze docenit roli, jakou v boji proti antisemitismu (či spíše pro demokraticismus⁴¹) sehrál T. G. Masaryk. V hovorech s Karlem Čapkem popisuje, jak se vyhýbal židům z rodné vsi obloukem a díval se jim na ruce, zda tam neuvidí krev. Řekl by v té době o sobě Masaryk, že je antisemita? Zřejmě nikoliv. Řekl by to o něm pozorovatel popisované situace? Zřejmě by nedůvěřivé obejití žida považoval za projev latentního antisemitismu. To, že Masaryk vyrůstal v prostředí lidového antisemitismu, se podepsalo na jeho chování a musel se s ním v rámci svého dospívání vypořádat. Masarykovo vítězství nad latentním antisemitismem bylo a díky stále silnému Masarykovu odkazu dodnes je, vítězstvím, které mělo zásadní vliv na

⁴¹ Demokraticismus používám v Masarykovském pojetí, tedy ke kvantitativnímu zhodnocení míry demokratických nástrojů.

formující se českou společností, ale i na společnost polistopadovou, která se přihlásila k Masarykovu odkazu.

Zjistit míru lidového antisemitismu v dané společnosti je velmi nesnadné. Lidový antisemitismus je ze své definice spíše než určitý veřejný projev vnitřní stav osobnosti, a proto se nedá objektivně „monitorovat“. Jediné, co jej prozrazuje navenek, jsou jeho projevy označované jako latentní antisemitismus. Tyto projevy je však nemožné věrohodně, vědecky sbírat, zkoumat a činit z nich jakkoli reprezentativní závěry. Jedním z mála funkčních nástrojů jsou veřejné průzkumy tolerance a xenofobie společnosti, avšak výsledky těchto testů podávají rozporuplné informace.

SHRNUTÍ A DISKUSE

Práce se věnuje antisemitismu v Českých zemích s důrazem na období po roce 1989. Jak lze shromážděné podklady zobecnit? Jaký je a byl stav antisemitismu v moderní české společnosti a čím je dnešní situace především určena?

Z historických dob tvořili židé v Českých zemích nepříliš početné, ale viditelné, nerovnoměrně rozmístěné společenství, které bylo majoritní společností vnímáno stejně jako v jiných zemích jako cizorodý prvek, který se odlišoval zvykově, nábožensky i jazykově (jidiš, němčina), který žil dlouho segregovaně v ghettech či pospolitých enklávách a jehož život byl až do roku 1849 omezován imigrantskými regulacemi (famiantský zákon).

Důsledkem segregované odlišnosti a antisemitské indoktrinace v rámci křesťanství a povinné výuky katolického náboženství byl lidový antisemitismus, „strach ze židů“ s řadou mýtů, pověr, xenofobních předsudků a stereotypů. Tento lidový antisemitismus byl stejně jako v jiných zemích u části společnosti posilován ideově (katolické kruhy), hospodářsky (podnikatelské kruhy) či nacionalisticky – v této oblasti se nepříznivě uplatňovala jazyková spřízněnost části židovské populace s Němci, což ovšem bylo kromě jiného dáno i jazykovou příbuzností⁴².

Při sociálních a hospodářských problémech a různých mimořádných aférách pak docházelo v takovémto prostředí k masovým antisemitským vystoupením, která udržovala odcizenost obou společností. Ve středověku šlo o pogromy a vyhánění (etnické čistky), v moderní době po zrušení famiantského zákona (1849) a plném zrovnoprávnění židů Prosincovou ústavou (1860) šlo především o protiněmecké a protizidovské bouře (1897, 1899, 1904-5, 1908, 1918-20) a aféry, jakou byla především aféra Hilsnerova (1899).

Po velmi příznivém vývoji v období 1. republiky, která vytvořila konstruktivní podmínky jak pro rozvoj židovské minority, tak pro vzájemné multikulturální soužití

⁴² Vlastním jazykem židovské komunity nebyla totiž hebrejšтина, nýbrž jidiš, germánský jazyk, který se vyvinul z jihoněmeckého franckého nářečí a migrací se rozšířil do židovské populace ve východní Evropě. Hebrejšтина, respektive tzv. biblická hebrejšтина, byla dlouho považovaná za posvátný jazyk. Dodnes některé ultraortodoxní skupiny v Izraeli nehovoří hebrejsky, ale jidiš.

(např. ochrana práv menšin a uznání národnostních aspektů židovství v 1. ústavě z roku 1920), došlo ke vzbouření lidového a hospodářského antisemitismu za 2. republiky, což bylo dáno pomnichovskou frustrací, konkurenčními obavami z přistěhovalců a oficiálním i diverzním tlakem Němců chystajících okupaci. Následovala nacistická genocida, fyzická likvidace většiny židovské populace a rozvrat českého židovství byl završen komunistickým antisemitismem po roce 1948 s plošnou diskriminací, procesovou perzekucí a masovou emigrací.

Na základě shromážděných údajů lze konstatovat, že v žádné z demokratických etap naší společnosti (s výjimkou nestabilního období 1918 – 1920) nebyl počet fyzických antisemitských projevů vysoký. Naopak byl antisemitismus vždy u většinové společnosti nelegitimní a odsouzeníhodný jev. Přestože jsem neprováděl důkladnou komparaci, z dat poskytnutých evropským monitorovacím centrem (RAXEN) lze dovodit, že Česká republika patří mezi země s nejnižším počtem antisemitských projevů v našem regionu⁴³. A co je snad ještě podstatnější, česká společnost se k projevům antisemitismu, na rozdíl od jiných projevů xenofobie a rasismu, např. proti-romského, staví i dnes jednoznačně odmítavě. Čím to?

Domnívám se, že českou společnost v této souvislosti ovlivňuje několik příčin:

První z nich je exemplární, symbolický boj T. G. Masaryka proti vnitřnímu, iracionálnímu lidově-antisemitskému hlasu v rámci jeho obrany L. Hilsnera. Masaryk se stal symbolem demokratické republiky a toho nejlepšího období, jaké samostatný český stát zažil. Jedna z Masarykových profilových vlastností byla boj proti předsudkům – obvykle se „učebnicově“ demonstruje na rukopisném boji a právě na obraně L. Hilsnera. Proto, kdo se identifikuje s Masarykem, nemůže být (alespoň otevřeně) antisemita. A jelikož se po roce 1989 český stát přihlásil k tradici první republiky (viz. též Cabada in Vodička 2003), je též česká politická kultura anti-antisemitská. Osvětová a osobnostní role T. G. Masaryka pro českou společnost je zřejmě i v oblasti antisemitismu nedocenitelná. Jeho osobní spojení s anti-antisemitismem bylo natolik silné, že antisemitské útoky za 2. republiky a za protektorátu byly prakticky vždy vedeny *en bloc* proti „židům a Hradu“.

⁴³ Komparací jednotlivých zemí Evropské unie se zabývá FRA (dříve RAXEN), které vydává průběžné zprávy o stavu antisemitismu v jednotlivých zemích EU. Další organizací, která provádí srovnávání různých zemí je americká Human Rights First.

Druhým důvodem je zřejmě výrazná sekularizace české společnosti a antikatolicismus její části na přelomu 19. a 20. století (např. útoky na mariánské sloupy při pádu Rakouska-Uherska). Vzhledem k tomu, že až do skončení 2. vatikánského koncilu v roce 1965 byl určitý antisemitismus součástí oficiální doktríny katolické církve a poté ještě dlouho přežíval v projevech indoktrinovaných a/nebo nesouhlasících církevních činitelů, měl antisemitismus širší a hlubší základy v zemích s větším vlivem církve.

Třetí důvod, proč je česká společnost více rezistentní vůči antisemitismu, spatřuji v rezistenci, kterou si společnost vytvořila během komunistické totality. Tato rezistence má svoji kladnou i zápornou polohu. Kladná poloha spočívá v diskreditaci antisemitismu jakožto nástroje komunistické nadvlády vůči progresivnímu křídlu reformátorů z roku 1968 (J. Smrkovský, M. Švermová, E. Goldstücker) a proti opozičním jednotlivcům z řad českých intelektuálů (P. Kohout, L. Mňačko, A. Lustig). Současně se domnívám, že vzhledem k charakteru komunistického antisemitismu je česká společnost relativně „očkováná“ i proti tzv. novému antisemitismu, který je de facto modifikovaným komunistickým antisemitismem. Záporná poloha komunistické totality spočívá v ochrnutí občanské společnosti, která se bojí vyjadřovat, a to jakkoli – tedy i negativně. To, že nejsme svědky většího počtu viditelných antisemitských projevů, ale přitom jsme vystavováni značnému počtu projevů latentního antisemitismu, může vypovídat o tom, že lidé se ostýchají své názory projevit veřejně a fyzicky. Jistě si nemyslím, že kdyby lidé mohli, začali by ničit vše židovské, ale jsem přesvědčen, že by bylo více projevů obtěžujícího chování, více vyřčených stereotypních výtek, urážek, demonstrací apod. Tato záporná poloha má samozřejmě dopad i v samotné židovské komunitě, kde si židé zvykli skrývat svou identitu a nebo „po právu“ pykat za „smělost“ svou identitu vystavovat.

Čtvrtá příčina souvisí s výše uvedeným. Nacistický i komunistický antisemitský teror téměř fyzicky zlikvidoval židovskou komunitu. Avšak o nic méně neutrpěla její „duše“. Tzv. druhá generace židů, tedy potomci přeživších holocaust, byla ve značné míře vychovávána ke skrývání své identity a v nikoli ojedinělých případech až v despektu k židovství a v odporu k židovským komunitám. I ti, kdo se k židovství hlásili, se ale naučili na sebe neupozorňovat, nedráždit totalitní moc svou odlišností (oblékáním,

chováním) ani svou aktivitou (náboženský a spolkový život) ani svými názory a sympatiemi (veřejné diskuse, podpora židovství či sionismu). Důsledkem těchto vlivů je polistopadová židovská společnost velmi malá, roztroušená, sekularizovaná a pasivní. Židé tedy „nejsou vidět“ a „nedráždí“ svou jinakostí. Je otázkou, jak by společnost reagovala na přítomnost sebevědomé, početné a aktivní židovské obce, takové, jaká je např. ve Vídni, v Berlíně, Genevě či Londýně.

Pátou příčinou může být pozitivní popularizace židovství, zvláště v podmínkách, kdy židé „nedráždí“ nejen svou početností a aktivitou, ale ani svým majetkem. V širokých kruzích veřejnosti jsou oblíbené židovské anekdoty, je oceňován židovský humor, umělecký přínos židů i význam židovského multikulturalismu (byť aktuálně do značné míry vyprázdněného, sterilního, spíše pasivně kulisovitého – např. pražské židovské město) pro zahraniční renomé České republiky a pro ekonomicky významný turistický ruch. Pozitivní roli sehrávají i média zprostředkovávající vliv obecně přijímaných uměleckých osobností, u nichž je znám jejich židovský původ (např. T. Töpfer, A. Lustig, O. Pavel aj.).

Malý počet a nevýraznost českých židů, uvedená jako čtvrtá příčina, tak může být i jedním z podstatných důvodů, proč jsou těmi, kdo se z různých důvodů chtějí profilovat jako agresivní antisemité, napadání i nežidé, za židy pouze označování (mnohdy účelově, nikoliv omylem). Lze předpokládat, že část násilníků, soustřeďujících se tradičně v kruzích pravicového extremismu, hledá možnosti vybití své agrese (fotbaloví hooligans), hledá cíle často náhodné (zbití náhodného kolemjdoucího, ničení jakýchkoliv zaparkovaných aut) či zástupné, přičemž dopad své agrese stupňuje hrůzu vzbuzujícími symboly slovními i znakovými (satanismus, hákové kříže, antisemitské pogromy, Ku-klux-klan apod.).

Současně nelze zapomínat, že různé násilné projevy (včetně antisemitských) a hony na čarodějnice, vnitřní nepřátele a jiné viníky neúspěchů (včetně honů antisemitských) vždy patřily do výbavy mocenských her sloužících odvedení pozornosti, drénování nespokojenosti lidu a narůstajícího sociálního napětí, kompromitování protivníka či destabilizace sociální situace.

ZÁVĚR

Otevřený antisemitismus dnes nepředstavuje v ČR výrazný problém, ojedinělé a málo nebezpečné jsou zvláště fyzické útoky.

Jsou zde však přítomny všechny potenciální zdroje ojedinělých dramatických antisemitských útoků i vzplanutí antisemitských aktivit, k nimž, jak ukazuje historická zkušenost, není zapotřebí dlouhého času. V ČR

1. je etablován pravicový extremismus, byť dnes zatlačený spíše do virtuálního internetového prostředí, ale mezinárodně propojený a se zkušenostmi z pořádání větších veřejných akcí
2. je přítomen historicky podmíněný latentní a lidový antisemitismus, který limituje spolu s celkovou společenskou pasivitou, apatií a posttotalitní bázlivostí akceschopnost veřejnosti v případě růstu antisemitských aktivit (jedním z antisemitských stereotypů je zdůvodnění vlastního nekonání na židovskou obranu, „oni si za to stejně vždycky nějak můžou i sami“.
3. je zakořeněno závažně deformované pojetí sionismu, které podmiňuje v levicových i pravicových kruzích růst tzv. nového antisemitismu propojeného s antiamerikanismem, antikapitalismem, antiglobalizací
4. má své stoupence islamismus, a to především mezi osobami z mezinárodní muslimské komunity v ČR. Své sympatizanty získává především mezi levicově orientovanou mládeží a nesporně komunikuje s mezinárodní extremistickou sítí.

Za těchto podmínek může mít změna situace u některého z aktérů, změna obecných poměrů (hospodářská či mezinárodní situace), provokace, náhodná událost, ale také růst sebevědomí a autentických projevů židovské komunity nedozírné následky. Je proto třeba průběžně dbát alespoň na základní opatření, k nimž patří zvláště

5. osvěta a občanská výchova veřejnosti směrem k obecné toleranci, osobní zodpovědnosti, slušnosti a otevřené společnosti bez diskriminace a násilí včetně antisemitismu
6. důsledná výchova dětí proti diskriminaci a k poznání židovství i povahy holocaustu

7. pozitivní prezentování židovství a života židovské komunity jako součásti společenství v Českých zemích (školní učebnice dějepisu prakticky zcela opomíjejí židovskou tematiku, dějiny židů v Českých zemích)
8. průběžné monitorování a vyhodnocování antisemitských projevů, jejich povahy, vývojových trendů a mezinárodních srovnání
9. rozvoj bezpečnostních opatření ke snížení pravděpodobnosti antisemitských útoků, a to nikoli intuitivně a paušálně, ale na základě vyhodnocených zpravodajských dat a selektivně
10. důsledný postih a společenské odsouzení pachatelů rasově podmíněných činů namířených i proti majetku (hanobení hřbitovů, pomníků apod.)
11. rozvoj života židovské komunity jako významného prvku rozvoje společnosti v ČR.

LITERATURA

Monografie a sborníky

- Akademický slovník cizích slov, Academia, Praha 1995, 1. díl
- Avineri Šlomo: Zrození moderního sionismu, Sefer, Praha 2001
- Bauman Zygmunt: Modernita a Holocaust, Slon, Praha, 2003
- Bakalář Petr: Tabu v sociálních vědách, Votobia, Praha 2003
- Bartoš. J., Trapl M.: Československo 1918-1938, UP, 1994
- Bondyová Ruth: Víc štěstí než rozumu, Argo, Praha 2003
- Byers Stephen: Anti-Semitism is virus and it mutates, The Guardian, 15. března 2004
- Čapek Karel: Hovory s T. G. Masarykem, Československý spisovatel, 1990
- Cotler Irwin: Human Rights and the New Anti-Jewishness: Sounding the Alarm, 2004
- Disman Miroslav: Jak se vyrábí sociologická znalost, Karolinum 2002
- FPA: Výroční zpráva o projevech antisemitismu v ČR v roce 2003, 2004, 2005, 2006
- Fredrickson George M.: Rasismus – stručná historie, BB Art, Brno 2003
- Friedmann František: Židé v Čechách. Z publikace Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart I. Ein Sammelwerk herausgegeben von Hugo Gold. Jüdisches Buch und Kunstverlag, Brün-Prag 1934
- Hahn Fred: Židé a druhá, Česko-slovenská republika, in: Střední Evropa, roč. X, č. 38-39, 1994
- Hejl Vilém: Zpráva o organizovaném násilí, Univerzum, Praha 1990
- Hyndráková Anna, Anna Lorencová: Postoje českého obyvatelstva k Židům ve 30. a začátkem 40. let ve vzpomínkách pamětníků, Sborník mezinárodní vědecké konference, Konference "Fenomén holocaust", Praha - Terezín; 6. - 8. říjen 1999
- Chmelík Jan: Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, Linde Praha 2001
- Kárník Zdeněk: České země v éře první republiky, díl první, Libri, 2003
- Kolár J. František: Sionismus a antisemitismus, Svoboda, Praha 1970
- Klimek Antonín, Hofmann P.: Generál Radola Gajda. Vítěz, který prohrál

- Krejčová Helena in Hoensch, Biman, Lipták: Emancipácia Židov-antisemitismus-prenasledovanie, Veda, Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1999
- Kroupa V. a kol.: Český antifašismus a odboj, 1987
- Kuklík Jan, Gebhart Jan: Druhá republika, Paseka 2004
- Kulka Erich: Židé v československé Svobodově armádě, Praha 1990
- Kulka Erich: Židé v československém vojsku na Západě, Praha 1992
- Langmuir I. Gavin: Toward a Definition of Antisemitism, University of California Press, 1996
- Lendvai Paul: Antisemitism in Eastern Europe, Macdonald, London 1971
- Mareš Miroslav: Pravicový extremismus a radikalismus v ČR, Barrister & Principal, 2003
- Marx Karl: O židovské otázce, Praha 1975
- Mazel Michal: Oponenti systému. Přehled radikálních a extremistických organizací v České republice. Brno: Masarykova universita, 1998
- Messadié Gerald: Obecné dějiny antisemitismu od starověku po dvacáté století, Práh, Praha 2000
- MV ČR: Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v letech 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006
- Nakonečný Milan: Vlajka, Chvojko nakladatelství, Praha 2001
- Newman Jakov, Gavriel Sivan: Judaismus od A do Z, Sefer, Praha 1992
- Pasák Tomáš: Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945, Práh 1999
- Pavel Ota: Povídky z šuplíku, Hak 2002
- Pěkný T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, Sefer, Praha 2001
- Pojar M.: Moje setkání s židovstvím, sborník přednášek, Židovské muzeum v Praze, 2003
- Příruční slovník naučný, ČS AV Praha 1962, 1. díl
- Pulzer: The Rise of Political Anti-Semitism in Germany and Austria, 1988 in Manifestation of Antisemitism in the EU 2002 – 2003, EUMC
- Říchová Blanka: Úvod do současné politologie, Portál 2002
- Saleh Nidal: Proč se vraždí v Izraeli, Eko-konzult, Bratislava 2002
- SÚA Praha, ZST, 1932, 5843/31, kr. 283. Výslech T. Kramáře před okresním soudem ve Zbraslavi 29.8.1931
- Svaz muslimských studentů: Práva židů na Palestinu!, 2000

- Szlakmann Charles: Judaismus pro začátečníky, TOGGA 2003
- Škrdlant Tomáš (režie): Milujte své nepřátele, 2006
- Švehla Marek: Návrat domů in Nemilosrdné příběhy českých dějin, in Nemilosrdné příběhy českých dějin, Národní divadlo, Praha 2006
- Švehla Marek, Nepalová: Židovská menšina v Čechách a na Moravě v letech 1945-1948 in Tereziánské studie a dokumenty, 1999
- Tabery Erik: Běsi druhé republiky in Nemilosrdné příběhy českých dějin, in Nemilosrdné příběhy českých dějin, Národní divadlo, Praha 2006
- Tauber Heinz Jakob: Můj přítel Monty a ti druzí, Sefer, 2006
- Vodička. K., Cabada L.: Politický systém České republiky, Portál, 2003
- Weiss-Rosmarin T. : Judaism and Christianity: The Differences, 1997 Johnathan David Publishers
- Yegar M.: Československo sionismus Izrael, Victoria Publishing 1996

Články

- Barša Pavel: Nový antisemitismus, či co? LN, 28.2.2004
- BIS: V Praze hrozil teroristický útok na židovské objekty, www.bis.cz/n/2006-10-23-v-praze-hrozil-teroristicky-utok-na-zidovske-objekty.html, 2006
- Cakl Ondřej: Vstup jen pro bílé in www.infoservis.net/art.php?id=1069232827, 8.1.2004
- Cohen Arthur: The Myth of the Judeo-Christian Tradition, 1970 in en.wikipedia.org/wiki/Judeo-Christian
- Český helsinský výbor: Projev Ondřeje Cakla u příležitosti převzetí ceny Nadace Charty 77 - Ceny Františka Kriegla za rok 2007, www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2007062803&PHPSESSID=269fe68c207b1053d66a27946ac719d5, 31.5.2007, ověřeno 11.8.2007
- Charvát Jan: Akce!, A2 Kulturní týdeník 26/06
- Daňková Š.: Antisemitské výroky německého poslance Martina Hohmanna, Radiožurnál, www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/93088, 4.11.2003
- Digitální knihovna ČNR, přepis jednání 34. schůze 14. dubna 1992 na www.psp.cz/eknih/1990cnr/stenprot/034schuz/s034009.htm
- Doležal J.X.: Čistá rasa, špinavý prachy, Reflex č. 42/03
- Dolejší Jiří: Analýza 17. listopadu, www.casodej.cz/analyza17.htm, 1990

- ECRI,
fra.europa.eu/fra/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&contentid=43a8055f2c7b5&catid=43a80527705e6&search=1&frmsearch=antisemitism&lang=EN
- Formanová J., Lidové noviny, 2005
- FRA: Definice antisemitismus, <http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/AS/AS-WorkingDefinition-draft.pdf>, 2006
- Frankl Michal: Tabu: strach z degenerace Petra Bakaláře, Roš Chodeš, 2003
- Friedmann A. Moshe: Izrael a obušek holocaustu, MfD, 21.4.2004
- Grossamann D.: Reflexe druhé republiky v židovských týdenících Rozvoj a Židovské zprávy, 2000
- Jeznach Boguslaw: Heideggerův košerný fašismus, www.katolikrevue.cz, 1.9.2003
- Jumr Václav: Velký chaos, Haló noviny, 3. 4. 2004
- Jumr Václav: Terorismus (2) (aneb Co se drží pod pokličkou), www.halonoviny.cz/index.php?id=64119, 2.8.2005
- Kalvach Zdeněk: Antisemitism, jako definice nenávisti, Mezinárodní politika 10/2004
- Král Richard: Ještě více holocaustu!, www.zvedavec.org, 24.3.2005a
- Král: Kterak židé zkrášlují Prahu, www.zvedavec.org, 26.2.2005b
- Lacina J.: Pochodňový průvod židovskou čtvrtí skončil dříve, než začal, new.anarchismus.org/?q=node/161&uid=603, 12.1.2003
- odpor.org/index.php?page=clanky&kat=1&clanek=534, 19.1.2007
- Pavlát Leoš: Náboženská tolerance je nedělitelná, Roš Chodeš 11/2001
- Pavlát Leoš: Opomíjené dějiny, Roš Chodeš, 12/1998
- Saleh Nidal: Bující rakovina, Altermedia, http://cz.altermedia.info/ze-zahranici/bujici-rakovina_2157.html, 25.7.2006
- Solženicyn A.: Čí je to vina, když loď ztroskotá?, in magazín Hospodářských novin 31/2007
- Sharansky Nathan: 3D Test of Anti-Semitism: Demonization, Double Standards, Delegitimization, <http://www.jcpa.org/phas/phas-sharansky-fo4.htm>, JCPA, Podzim 2004
- Stehlíková Eva: Radokovo Otevírání studánek, <http://www.divadlo.cz/art/clanek.asp?id=11064>, 31.5.2006
- Tonarová Šárka, Právo - Ústecký kraj, 16.3.2004

- Volby do České národní rady konané ve dnech 5. - 6.6.1992, www.volby.cz/pls/cnr1992/u4, ověřeno 10.6.2007
- Zbořil Z.: Soudobý antisemitismus – evropské dědictví nenávisti a intolerance, Mezinárodní politika 7/2001

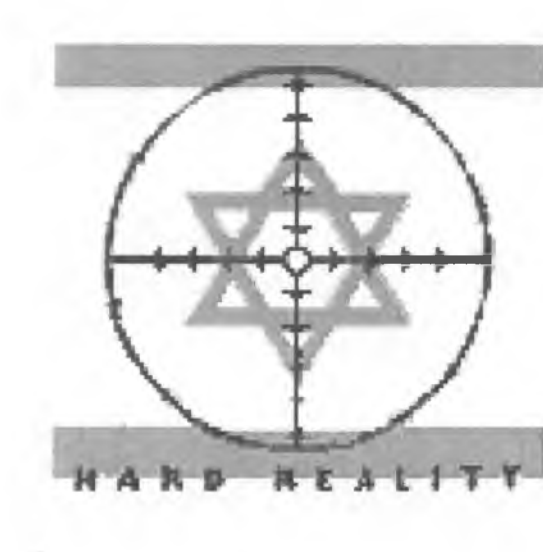
Periodika

- Národní listy: FJP, 26.3. 1933
- Národní republika 13. 4. 1928
- Hanácká republika 15. 2. 1923
- Jsou fašisté antisemity? Hanácká republika 15. 2. 1923b
- Svozil: My a židé, Hanácká republika 4. 1. 1922
- Venkov, 8. 3. 1933
- Venkov, 11. 12. 1938
- Vlajka
- Týdeník Republika, č.17, 19, 20, 21, 22, 23 roč. XV, 2004)
- Poslední generace
- Innocent

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1

Obal hudebního CD alba Hard reality skupiny Agrese 95 (2000)

PŘÍLOHA 2

Poškozený památník v Bohumíně (2004)

PŘÍLOHA 3

Fota dokumentující poškozování židovského hřbitova v Uhříněvsi (2002)

PŘÍLOHA 4

Vtip zveřejněný na stránkách www.blisty.cz (2004)

© 2005 Michael Maříček, www.blisty.cz

PŘÍLOHA 5

Obrázek umístěný na stránkách Komunistického svazu mládeže (2003)

PŘÍLOHA 6

Nákres židovské hvězdy na šibenici na tabuli restaurace v Praze (2005)

PŘÍLOHA 7

Karikatura žida v reklamě společnosti Mountfield (2005)

COURTESY PHOTO

PŘÍLOHA 8

Obrázek z titulní stránky internetového zinu www.nsec-88.org

PŘÍLOHA 9

Foto antisemitského nápisu (2005)

PŘÍLOHA 10

Foto poškozeného pomníku v Teplicích 2005

PŘÍLOHA 11

Foto z internetových stránek islam.wz.cz (2003)

PŘÍLOHA 12

Poškozený pomník v Ostravě (2004)

PŘÍLOHA 13

Lidové vánoce 2004. Na obrázku postavy mikuláše, andělů, čertů a žida. foto: archiv NÚLK

